

Dostojanstvo ljudske osobe

Miočić, Meri

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:836362>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
Sveučilišni diplomski studij
Teološko-katehetski studij

Meri Miočić

Dostojanstvo ljudske osobe

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
Sveučilišni diplomski studij
Teološko-katehetski studij

Dostojanstvo ljudske osobe

Diplomski rad

Student/ica:
Meri Miočić

Mentor/ica:
Doc. dr. sc. Damir Šehić

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Meri Miočić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Dostojanstvo ljudske osobe** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2024.

ZAHVALA

Zahvaljujem se svima onima koji su bili neizmjerena podrška na mom studentskom putovanju koje je bilo i više nego uzbudljivo, djelomično posuto trnjem, djelomično ružama. Svakako je bilo jedno predivno i nezaboravno iskustvo koje ću pamtiti kao jedan od najljepših perioda moga života.

Osim mog malog kruga velikih ljudi koji su mi čitavo ovo vrijeme bili vjetar u leđa, posebno se zahvaljujem mentoru, dr. sc. don Damiru Šehiću, koji je svojim znanjem i savjetima uvelike pridonio pisanju ovog diplomskog rada.

Ipak, najveću zahvalu dugujem Gospodinu bez kojega ništa od navedenog ne bi bilo ostvareno.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. DEFINIRANJE I POJMOVNI OKVIR DOSTOJANSTVA LJUDSKE OSOBE.....	2
1.1. <i>Definiranje dostojanstva ljudske osobe</i>	2
1.1.1. Pojam osobe u antičkom kontekstu	3
1.1.2. Pojam osobe u kršćanskom kontekstu.....	4
1.2. <i>Tradicionalno kršćansko poimanje dostojanstva ljudske osobe</i>	5
1.2.1. Temeljne karakteristike koncepta <i>Imago Dei</i> – Čovjek kao slika Božja.....	6
1.2.2. Smisao dvojnog jedinstva čovjeka.....	9
1.2.3. Uloga kršćanskog sinovstva	13
2. DOSTOJANSTVO LJUDSKE OSOBE U DOKUMENTIMA CRKVE	15
2.1. <i>Dostojanstvo ljudske osobe u dokumentima Crkve</i>	15
2.1.1. Dokumenti o ljudskom dostojanstvu u koncilskom duhu.....	16
2.1.2. Postkoncilski dokumenti o ljudskom dostojanstvu	18
2.2. <i>Pravni dokumenti o ljudskom dostojanstvu</i>	21
3. LJUDSKO DOSTOJANSTVO U SOCIJALNOM KONTEKSTU.....	24
3.1. <i>Društvene i moralne implikacije dostojanstva osobe</i>	24
3.1.1. Čovjek u bioetičkom kontekstu	25
3.1.2. Čovjek u kontekstu različitih svjetonazora.....	29
3.2. <i>Čovjekov identitet u okviru socijalne komponente</i>	31
4. SUVREMENI IZAZOVI DOSTOJANSTVA LJUDSKE OSOBE	33
4.1. <i>Ambivalencija poštovanja prava čovjeka u bogatim i siromašnim zemljama</i>	33
4.2. <i>Novi oblici totalitarizma i dostojanstvo ljudske osobe</i>	35
4.2.1. Rodna ideologija i dostojanstvo ljudske osobe.....	36
4.2.2. Problemi poštovanja ljudskog dostojanstva i moguća rješenja	39
ZAKLJUČAK	41
SAŽETAK	43
SUMMARY	44
LITERATURA.....	45
ŽIVOTOPIS	49

UVOD

Čovjek neprestano žudi za nečim višim od sebe jer je po svojoj naravi religiozno biće i stvoren je za nešto daleko dublje i više od ovozemaljskog života. On je nesavršeno biće koje teži za onim savršenim, a to je sam Bog, koji je apsolutan i jedinstven. Čovjek je stvoren na sliku Božju i kao takav čezne za svojim Stvoriteljem. Upravo je to zajedničko svim ljudima jer svaki čovjek ima dostojanstvo ljudske osobe i to je ono po čemu je svatko od nas jednak, a opet tako poseban i značajan u Božjim očima jer je čovjek vrhunac Božjeg stvaralaštva. Stoga je tema ovog diplomskog rada dostojanstvo ljudske osobe, a cilj je prikazati važnost čovjekova dostojanstva i svega što ono uključuje. Svjedoci smo realnosti u kojoj živimo i činjenice da se čovjekovo dostojanstvo obezvrjeđuje na sve moguće načine, u svim porama društva, na globalnoj razini. Baš to je ključan razlog zbog kojega treba progovoriti o toj temi te je staviti u fokus ovog suvremenog doba u kojemu se sve više zanemaruju moralne i ljudske vrijednosti te, u konačnici, sama duhovnost čovjeka.

Prvo poglavlje *Definiranje i pojamovni okvir dostojanstva ljudske osobe* definirat će pojam dostojanstva iz više aspekata, kao i njegov nastanak, a naglasak će biti na *Imago Dei*, što predstavlja temelj poimanja ljudskog dostojanstva jer je čovjek stvoren na sliku Božju.

Drugo poglavlje *Dostojanstvo ljudske osobe u dokumentima Crkve* progovorit će o dostojanstvu ljudske osobe u okviru dokumenata Crkve, ali i u okviru pravnih dokumenata, s naglaskom na Opću deklaraciju o ljudskim pravima kao krucijalnom dokumentu koji govori o temeljnim ljudskim pravima i njihovoj zaštiti.

Treće poglavlje *Ljudsko dostojanstvo u socijalnom kontekstu* razmotrit će što sve uključuje dostojanstvo te će progovoriti o njegovim društvenim, moralnim i osobnim implikacijama, kao i o čovjekovom identitetu u okviru socijalne komponente.

Završno poglavlje *Suvremeni izazovi dostojanstva ljudske osobe* baviti će se prvenstveno kontrastom između prava čovjeka u bogatim i siromašnim zemljama te položajem čovjeka u današnjem društvu na globalnoj razini, kao i izraženim društvenim nejednakostima unatoč ogromnom napretku tehnologije. Progovorit će se, dakle, i o novim oblicima totalitarizma, s naglaskom na rodnu ideologiju, te utjecaju istoga na dostojanstvo ljudske osobe, kao i o problemima priznavanja čovjekova dostojanstva te potencijalnim rješenjima istog.

1. DEFINIRANJE I POJMOVNI OKVIR DOSTOJANSTVA LJUDSKE OSOBE

U prvom poglavlju diplomskog rada osvrnut ćemo se prvenstveno na definiranje dostojanstva ljudske osobe i njezin pojamovni okvir. Dakle, za početak bi trebalo pojasniti što je uopće dostojanstvo ljudske osobe ili dostojanstvo čovjeka i na čemu se ono temelji. Osvrnut ćemo se na nastanak pojma ljudskog dostojanstva te na kršćanstvo kao osnovu za razvoj samog pojma osobe. Pritom će naglasak biti na temeljnom stajalištu kršćanstva kada je čovjek u pitanju, a ono glasi da je čovjek stvoren na sliku Božju – *Imago Dei*, što u konačnici predstavlja temeljni izvor dostojanstva čovjeka.

1.1. Definiranje dostojanstva ljudske osobe

Poznato je da je vrhunac Božjeg stvaralaštva čovjek i za njega kažemo da ima svoje dostojanstvo. Međutim, tko je zapravo čovjek, kako ga opisati i objasniti te što je, u konačnici, dostojanstvo čovjeka ili dostojanstvo ljudske osobe? Brojna su pitanja koja se konstantno postavljaju i isprepleću kada je riječ o tome, a zapravo nitko ne može dati jasan i precizan odgovor na to jer je čovjek sam po sebi na neki način misterij, samim time što je stvoren na sliku Božju, kako nas i uči kršćanstvo. Ipak, odnekud moramo početi ako bismo željeli malo bolje upoznati čovjeka i njegovo dostojanstvo te ćemo stoga krenuti od pojma *osoba* i reći nešto više o tome.

Osobom nazivamo isključivo čovjeka i to ga razlikuje od ostalog živog svijeta pa kažemo da on ima svoje dostojanstvo, dostojanstvo ljudske osobe. Čovjekova inteligencija je posebna i samo njemu svojstvena, što podrazumijeva da je on biće razuma, ističući njegovu duhovnost i važnost iste.¹ Termin *dostojanstvo* poznat je još od antičkih vremena, latinskih je korijena (lat. *dignitas*) te aludira na poštovanje koje se pripisuje isključivo čovjeku. Važnost čovjekova dostojanstva i ukorijenjenost njegove biti u samome Bogu posebice je naglašavao sv. Augustin.² Isticao je kako se pojam osobe uvijek koristi isključivo u jednini te je apsolutan jer predstavlja čovjekovu individualnost koja je jedinstvena i neponovljiva.³ S obzirom da je dostojanstvo

---

¹ Usp. Nenad MALOVIĆ, Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007.) 1, 48.

² Usp. Ana PULJIĆ, Suzana VULETIĆ, Dostojanstvo osobe u kontekstu kršćanske antropologije, u: *Služba Božja*, 59 (2019.) 3, 293-294.

³ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, Ontološko i funkcionalističko shvaćanje osobe: bioetička rasprava, u: *Crkva u svijetu*, 46 (2011.) 2, 150.

karakteristika samo i jedino čovjeka, nezamislivo i nerealno bi bilo životinju ili biljku svrstati u isti rang jer samo čovjek pripada čovječanstvu te je kao takav jedinstven među svim živim bićima. O važnosti čovjeka iliti osobe govori i činjenica da za čovjeka-osobu primjenjujemo zamjenicu *tko*, a za sva ostala stvorenja *što*.⁴

Sv. Augustin značajan je glede definiranja pojma osobe, kao što je već spomenuto, jer je opisao osobu kao individualnu supstanciju koja posjeduje razum te je na taj način iz teološkog konteksta pojam *persona* uvrstio i u onaj antropološki.⁵ Tu tezu produbio je Severino Boecije jer je u teološkoj antropologiji detaljnije razjasnio pojam osobe, svodeći na istu razinu pojmove *substantia* i *hypostasis*, koji predstavljaju ono što je temelj za nešto drugo. Pored toga, Boecije naglašava racionalnost čovjeka, koja je na kraju krajeva i njegov ključni faktor jer je razum ono što čovjeka izdiže iznad svih bića. Osim utjecaja Boecija, važnu ulogu u govoru o čovjeku kao osobi ima i sv. Toma Akvinski koji govori kako je osoba najsavršenije biće koje je Bog stvorio.⁶ Pored toga, naglašava čovjekovu transcendentnost te apsolutnu i nepobitnu ovisnost o Bogu jer Bog je onaj iz čijeg bitka sve proizlazi i koji je sve stvorio, a vrhunac njegova stvaranja je upravo čovjek.⁷

1.1.1. Pojam osobe u antičkom kontekstu

Pojam osobe nije svugdje imao isto značenje pa se tako čovjek različito tumačio u antičkom svjetonazoru. U starogrčkom se svijetu obilježavao pojmom *prospan*, zahvaljujući Homeru i Aristotelu, koji su njime naglašavali čovjekovo lice, čineći to u množini. Kasnije se isti počeo primjenjivati i na stvari, ne samo na čovjeka, te je na taj način zadobio širi spektar, ovisno o kontekstu o kojemu je bila riječ. Najznačajniji je bio onaj dramski, teatralni, iz kojeg se postupno razvio *prospan* u vidu socijalne karakteristike, s naglaskom na čovjekovu osobnost, individualnost. Nadovezujući se na tadašnji novitet individualnosti, značajno je spomenuti kako je to u grčki preuzeto iz latinskog svijeta, a već je čuvena Vulgata *prospan* tumačila kao *persona*. Govoreći pak o starorimskom svijetu, etrurski pojam *phersu* smatra se temeljnim korijenom riječi *personae*, a

---

⁴ Usp. Borislav DADIĆ, Ivana KNEŽIĆ, Metafizička istraživanja o osobi, u: *Riječki teološki časopis*, 34 (2009.) 2, 550.

⁵ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, Ontološko i funkcionalističko shvaćanje osobe: bioetička rasprava, 150.

⁶ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz teološke perspektive*, Zagreb, 2014., 139.

⁷ Usp. Maja HERMAN DUVEL, Anto GAVRIĆ, Toma Akvinski u odnosu dobra i zla u stvorenome svijetu, u: *Filozofska istraživanja*, 41 (2021.) 2, 430.

predstavlja onoga koji nosi osobnost. Navedeni se termin koristio prvenstveno u religioznom kontekstu, no s vremenom je evoluirao i zadobio neka druga značenja i u laičkom kontekstu. Govoreći o pojmu osobe, Ciceron navodi kako je potrebno razlikovati opću osobu od posebne. Opća je ona koja razlikuje čovjeka od ostalih bića, a posebna je ona koja predstavlja individualnost svakog ponaosob.⁸

S obzirom da uz pojam osobe vežemo i pojam dostojanstva ljudske osobe, valja reći kako je antički svijet bio uistinu daleko od današnjeg shvaćanja istoga. Štoviše, osobu je rangirao u kontekstu tadašnjeg društvenog položaja pa je tako čovjekovo dostojanstvo bilo tumačeno na sasvim drugačiji način. Unatoč tome, podrazumijevao se moralni odnos prema ljudima oko sebe, bez obzira o kome je bila riječ. Stoga se dostojanstvenim smatralo čovjeka koji radi na dobrobit čitavog društva. Taj starogrčki vid shvaćanja dostojanstva, poznatiji kao *axioma*, može se pronaći čak u najčjuvenijim Homerovim djelima. Što se tiče poimanja dostojanstva čovjeka u starorimskom kontekstu, ono nije bilo puno drugačije, barem kada je u pitanju društveni status. Dostojanstvo se referiralo prvenstveno na ulogu pojedinca u društvu. Tako su bila zastupljena dva vida poimanja dostojanstva, od kojih je prvi naglašavao razlikovanje čovjeka od čovjeka, upućujući na njegovu individualnost, dok se drugi odnosio na zaslugu koju osoba ima i zbog koje joj pripada dostojanstvo. Samim time, osoba bi trebala biti poštivana i cijenjena kao takva.⁹

1.1.2. Pojam osobe u kršćanskom kontekstu

Pojam osoba najznačajniji je u kontekstu kršćanstva jer je razumijevanje čovjeka kao takvog formirano upravo na biblijskom shvaćanju. Ono što razlikuje kršćansko od ostalih poimanja osobe jest prvenstveno to što je pojam osobe u pravom smislu te riječi razvilo upravo kršćanstvo.¹⁰ Čovjek se počinje shvaćati kao osoba kroz prizmu kršćanske teologije, što želi reći da je on sazdan od jedinstva duha i tijela te predstavlja posebno stvorenje Božje kojemu je Bog darovao život i povjerio brigu o njemu i o svijetu kojeg mu je namijenio. Takvo poimanje čovjeka (osobe) naziva se *kršćanski personalizam*.¹¹ Dakle, kršćansko poimanje osobe je najvažnije jer u njemu leže

---

⁸ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz teološke perspektive*, 136-137.

⁹ Usp. *Isto*, 166-167.

¹⁰ Usp. Marijan JURČEVIĆ, *O čovjeku i Bogu*, Zbornik Marijana Jurčevića, Zagreb, 2005., 55.

¹¹ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Ontološko i funkcionalističko shvaćanje osobe: bioetička rasprava*, 158.

temelji dostojanstva ljudske osobe, s naglaskom na temeljnu misao kršćanskog poimanja osobe i kršćanstva uopće, a to je da je čovjek stvoren na sliku Božju – *imago Dei*.¹²

Pošto će u narednom poglavlju biti detaljnijeg govora o kršćanskom poimanju dostojanstva ljudske osobe s naglaskom na *imago Dei*, ovdje ćemo se osvrnuti na važnost judeokršćanske kulture iz koje je izrasla ideja čovjeka kao nositelja dostojanstva ljudske osobe u punom smislu današnjeg poimanja. Judeokršćanska tradicija odnosi se na kršćane koji su prihvatili i podržavali židovsku tradiciju iz koje su izrasli, baštineći time i poimanje čovjeka u biblijskoj starozavjetnoj perspektivi.¹³ Iznimno je važno istaknuti kako su se prvi kršćani diferencirali od ostatka ondašnjeg svijeta po izrazito naglašenim moralnim načelima do kojih su držali te nisu odbacivali djecu koja još nisu rođena, što znači da su poštovali život čovjeka od samog začeca. Iz navedenih razloga možemo potvrditi kako je prva kršćanska zajednica svojim djelovanjem postavila temelje dostojanstva čovjeka, odnosno prikazala ga u pravom smislu te tako ustvrdila da je čovjek ljudska osoba s puninom dostojanstva, prihativši Isusa Krista kao Sina Božjega te priznajući kršćanstvo kao vlastitu vjeru.¹⁴

1.2. Tradicionalno kršćansko poimanje dostojanstva ljudske osobe

Kršćansko poimanje dostojanstva ljudske osobe polazi od najvažnijeg, a to da je čovjek stvoren na sliku Božju, što je suštinski dio tematike o dostojanstvu ljudske osobe, posebice jer je riječ o temeljnoj povezanosti između Boga i čovjeka.

Čovjek je stvoren na sliku Božju. To je temeljna misao kršćanskog nauka na kojoj počiva dostojanstvo ljudske osobe¹⁵. Čovjek tako predstavlja vrhunac Božjeg stvaralaštva i najbliži je Bogu od svih bića koja postoje, što se naglašava već na samom početku Biblije, u Knjizi Postanka, o čemu će biti detaljnijega govora u nastavku. Ključ dostojanstva ljudske osobe proizlazi upravo iz Isusa Krista kojim je u konačnici i dovršen oblik čovještva jer Krist predstavlja savršenu sliku nevidljivoga Boga. Govoreći o navedenoj tematici, važno je spomenuti i dvojno jedinstvo čovjeka

---

¹² Usp. Martina s. Ana BEGIĆ, Marin GOLUBOVIĆ, Dostojanstvo ljudske osobe i pravo na život, u: *JAH*R, 8 (2017.) 1, 66.

¹³ Usp. Damir ŠEHIĆ, *Teološko bioetičko vrjednovanje ustavnosudskih odluka o pobačaju*, Zagreb, 2021., 268.

¹⁴ Usp. Martina s. Ana BEGIĆ, Marin GOLUBOVIĆ, Dostojanstvo ljudske osobe i pravo na život, 65.

¹⁵ KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, Zagreb, 2016., (Dalje KKC), br. 357.: „Budući da je na sliku Božju, čovjek kao pojedinac ima dostojanstvo osobe: on nije tek nešto, nego netko. Sposoban je upoznati sebe, posjedovati se i slobodno se davati te ulaziti u zajedništvo s drugim osobama; milošću je pak pozvan u savez sa svojim Stvoriteljem da mu odgovori u vjeri i ljubavi, i nitko drugi ne može dati taj odgovor umjesto njega.“

te antropološke polarnosti, ali je potrebno progovoriti i o teološkom razumijevanju sinovstva, što nam može makar donekle približiti shvaćanje čovječstva.¹⁶

Iako je čovjek privilegiran u odnosu na ostala bića, takva pozicija od njega zahtijeva prvenstveno moralnu odgovornost, a sukladno tome i određene zadatke koje mu je Bog namijenio i koje je dužan poštovati i izvršavati. Također, privilegiranost ne znači i njegovu apsolutnu moć jer je Bog onaj kojemu su baš svi podređeni pa tako ni čovjek nije izuzet od toga. Dakle, samo Bog može odlučivati o životu svakog čovjeka, a život čovjeka je vrjedniji od života ostalih bića upravo zbog čovjekove stvorenosti na sliku Božju.¹⁷

1.2.1. Temeljne karakteristike koncepta *Imago Dei* – Čovjek kao slika Božja

Ključni dio Biblije u kojemu se jasno definira temeljna čovjekova povezanost s Bogom te čovjekova stvorenost na sliku Božju ili *imago Dei* je onaj koji govori o Stvaranju, a to se nalazi na samom početku, u starozavjetnoj Knjizi Postanka. Dakle, Bog čovjeka stavlja na prvo mjesto u odnosu na sva ostala bića, stvarajući ga na svoju sliku te mu na taj način daruje dostojanstvo ljudske osobe. *Imago Dei* stoga predstavlja osnovu kršćanske antropologije i glavni smisao čovječstva.¹⁸

Dva su temeljna izvještaja koja govore o stvaranju svijeta i čovječanstva, posebice ističući čovjeka i njegovu stvorenost na sliku Božju, a predstavljaju dio starozavjetne Knjige Postanka, *Post 1,1-2,4a* i *Post 2,4b-2,25*. Prvi izvještaj o Stvaranju (*Post 1,1-2,4a*) pripada svećeničkoj predaji (6./5.st. pr. Kr.) i fokusiran je na kozmogoniju, točnije postanak svijeta. Drugi pak izvještaj o Stvaranju (*Post 2,4b-2,25*) pripada jahvističkoj predaji (10.st.pr.Kr.) i fokusiran je na antropogoniju, točnije postanak čovjeka. Dakle, Bog je Stvoritelj svega što postoji ili, rečeno na biblijski način, Stvoritelj je neba i zemlje. On stvara na jedinstven način, a upravo to Božje stvaranje poznato je kao stvaranje iz ničega (hebr. *bara*). Bog je čovjeka s razlogom stvorio na samome kraju, šestoga dana stvaranja, jer je čovjek kruna Božjega stvaralaštva. Temeljni naglasak je na činjenici da je samo i jedino čovjek stvoren na sliku Božju, muško i žensko, a da su sva ostala

---

¹⁶ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, Zagreb, 2003., 123.

¹⁷ Usp. Bruna VELČIĆ, Čovjek – slika Božja i njegova moralna odgovornost, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) 3, 544.

¹⁸ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 123-124.

bića stvorena po vlastitoj vrsti. Dakle, čovječanstvo je jedinstveno kao takvo i spada u sam vrh Božjega stvaralaštva. Nadalje, dvije su ključne riječi kojima se označava da je čovjek Božja *slika* i *prilika*, a one se međusobno nadopunjuju i nemaju identično značenje, iako su vrlo slične ako ih usporedimo. Slika (hebr. *celem*) je prikaz koji sam po sebi nešto predstavlja, bez da nužno nalikuje tome, a prilika (hebr. *demut*) ima obrnuto značenje. Stoga možemo reći da čovjek Boga predstavlja, a ujedno mu i nalikuje. Također, kada govorimo o dva spomenuta izvještaja, važno je reći kako je u prvom čovjek stvoren (Post 1,27), a u drugom napravljen (Post 2,7). Bog je tako čovjeka napravio od zemaljskog praha te je u njega udahnuo dušu, točnije dah života. Adam označava čovjeka, zemljanina (hebr. *adam*), a to ime izvorno označava zemaljski prah, odnosno zemlju (hebr. *adamah*).¹⁹

Zanimljivo je kako Bog o stvaranju čovjeka govori u množini: „Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!“ (Post 1,26) Uzimajući u obzir da Adam predstavlja prvog čovjek ikada, on samim time predstavlja čitavo čovječanstvo. On je kao takav biće jednine, pojedinac za sebe, ali je ujedno i biće množine jer ga Bog nije stvorio da bude sam, što podrazumijeva da je on potencijalni sudionik obitelji u kontekstu ljudskoga roda. Dakle, već s riječju *načinimo* naslućuje se zajedništvo koje je Bog namijenio čovjeku, točnije čovjekova socijalna dimenzija, počevši od samog odnosa između Boga i čovjeka.²⁰ Pored toga, valja reći kako su crkveni oci pretpostavljali da je navedeni govor u množini aludirao na Presveto Trojstvo.²¹

Osim činjenice da je čovjek vrhunac Božjega stvaralaštva, ističe se kako je u kontekstu slike potvrđena i spolna razlika, muško i žensko, koja pritom nikako ne govori o diskriminaciji, već naglašava čovjekovu ravnopravnost i vrijednost koju mu je Bog podario: „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih“ (Post 1,27). Također, čovjek je dobio od Boga poziv i zadaću da gospodari nad ostalim stvorenjima, ali na razuman način, što znači da k tome ima i svoju moralnu odgovornost te je dužan poštivati sve ono što mu je Bog povjerio, a da pritom ima na umu kako je Bog alfa i omega svega što postoji: „Plodite se, i množite,

---

¹⁹ Usp. Richard PAVLIĆ, Martina VLAHOVIĆ, Čovjek – slika Božja. Teološka interpretacija i suvremeni izazovi, u: *Riječki teološki časopis*, 50 (2017.) 2, 361-363.

²⁰ Usp. Emanuel PETROV, Mario BERNARDIĆ, Slika Božja – izvor sveopćeg bratstva i njezino značenje u enciklici "Fratelli Tutti", u: *Vrhbosnensia*, 26 (2022.) 2, 353.

²¹ Usp. Marjan VUGDELIJA, Dostojanstvo čovjeka u svjetlu Biblije i kršćanske teologije, u: *Služba Božja*, 40 (2000.) 1, 4.

i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!“ (Post 1,28)²²

Važno je spomenuti i ulomak iz Knjige Postanka koji govori o Adamovom potomstvu, točnije o rađanju njegova sina Šeta, želeći pritom ukazati na ponovno korištenje pojma *slika* (Post 5,1-3). Značaj navedenog ulomka krije se u tome što čovjekova sličnost i odnos s Bogom aludiraju na čovjeka i njegovo potomstvo. Time se želi u fokus staviti očinstvo i sinovstvo kao krucijalna poveznica između Boga i čovjeka.²³

Još je jedna izuzetno važna implikacija čovjekove stvorenosti na sliku Božju, koja proizlazi iz dostojanstva ljudske osobe, a to je izričita zabrana oduzimanja čovjekova života, bilo da je riječ o vlastitom ili tuđem životu (Post 9,6). Život čovjeka je neprocjenjiv i nitko osim Boga nema pravo oduzeti ga upravo zato što je Bog onaj koji je čovjeka stvorio pa tako jedini i može odlučivati o njegovu životu. To jasno iskazuje nepovredivost dostojanstva ljudske osobe koje vrijedi jednako za sve ljude.²⁴

Kada govorimo o elementima slike Božje u novozavjetnom kontekstu, važno je naglasiti kako se tu taj pojam referira prvenstveno na Isusa Krista, izražavajući njegovu božansku i ljudsku narav po kojima je specifičan jer samo on ima dvije naravi s obzirom da je Sin Božji. Stoga Pavao, koji se bavi tom tematikom, ističe da se kroz sliku Božju želi staviti fokus na Kristovo "posredništvo" između Boga i čovjeka, točnije na njegovu jedinstvenu ulogu u životu čovjeka, počevši od Stvaranja pa sve do Eshatona. Pritom je Krist predstavljen kao *pravi Adam*.²⁵ Naime, sv. Pavao naglašava razliku između Starog i Novog, odnosno Prvog i Posljednjeg Adama, ukazujući na njihov otajstveni odnos. Prvi je Adam simbol Starog zavjeta i označava grešnog čovjeka koji je svojom slobodnom voljom odabrao grijeh koji ga je odveo u smrt i odijelio od Boga, što je ostavilo posljedice za čitavo čovječanstvo. To grešno stanje prekida Isus Krist koji stoga i predstavlja Posljednjeg Adama i simbol je Novog zavjeta. Stari Adam tako predstavlja *živu dušu*, a Novi Adam predstavlja *Duha koji oživljuje*. Krist upućuje na obnovljenog, novog čovjeka, onoga koji je ponovno u zajedništvu s Bogom, a novi život u Kristu čovjek započinje sakramentom krštenja. Ljubav Stvoriteljeva je ona koja predstavlja osnovnu poveznicu između Starog i Novog

---

²² Usp. Bruna VELČIĆ, Čovjek – slika Božja i njegova moralna odgovornost, 543-544.

²³ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 124-125.

²⁴ Usp. Bruna VELČIĆ, Čovjek – slika Božja i njegova moralna odgovornost, 544-545.

²⁵ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 126-127.

Adama.²⁶ Dakle, novozavjetno shvaćanje slike Božje predstavlja kristološki produbljeniju verziju starozavjetnoga shvaćanja iste te je Isus Krist definiran kao savršena slika Boga nevidljivoga, pri čemu je naglašeno jedinstveno čovječstvo Isusa Krista, Sina Božjega. Da je Isus Krist slika Boga nevidljivoga, govori nam Pavao u Poslanici Kološanima (Kol 1, 15).²⁷

1.2.2. Smisao dvojnog jedinstva čovjeka

Kada govorimo o čovjeku u kontekstu slike Božje, neizbježno je istaknuti antropološke polarnosti kroz koje se želi pojasniti smisao čovjekova dvojnog jedinstva koje može biti uravnoteženo samo u Bogu, pri čemu je ključ razumijevanja navedenog upravo Božja Objava u Isusu Kristu koji, u konačnici, predstavlja sam vrhunac ili puninu Božje Objave.

Prva i temeljna antropološka polarnost je ona između duha i tijela, odnosno duše i tijela. Duša predstavlja formu te je duhovna i besmrtna zato što ju je Bog udahnuo u čovjeka te stoga ni ne može biti drugačija, za razliku od tijela koje je prolazna materija. Čovjek je transcendentno biće jer je obdaren duhovnom dimenzijom te je stoga na poseban način povezan s Bogom. Kada govorimo o tijelu, prvenstveno se misli na čovjekovu fizičku postojanost i čovjekovo prisustvo u svijetu (svemiru uopće). Dvojno jedinstvo duše i tijela uvijek se referira na tvrdnju da je čovjek stvoren na sliku Božju, stoga možemo reći kako je duša jedina forma tijela i temelj postojanja čovjeka kao osobe. Pošto je ovdje riječ o dvojnog jedinstvu duše i tijela, važno je istaknuti starozavjetne i novozavjetne pojmove koji upućuju na antropološke elemente koji nagoviještaju pojam osobe.²⁸ Naime, u čitavoj Bibliji, uključujući i Stari i Novi zavjet, nigdje se ne spominje pojam osobe i nema tehničke definicije čovjeka, ali se u sklopu biblijske i antičke antropologije spominju termini koji aludiraju na navedeni pojam pa ih je stoga nužno pojasniti.²⁹

U Starom zavjetu naznačena je pluralnost pojmova kojima se upućuje na čovjeka, pri čemu se podrazumijeva čovjekov odnos prema samome sebi, kao i prema Bogu, ali i svijetu. Stoga izdvajamo sljedeće hebrejske pojmove. Termin *nefeš* (grč. *psiche*, lat. *anima* – duša) izvorno označava grlo, ali i vrat, a to je simbolično jer grlo predstavlja srž životnih potreba čovjeka,

---

²⁶ Usp. Porfirije PERIĆ, Dragan RADIĆ, Dijalektika "prvoga Adama" i "posljednjega Adama" u antropologiji apostola Pavla, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 4, 1020-1025.

²⁷ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 128-129.

²⁸ Usp. *Isto*, 132-134.

²⁹ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz teološke perspektive*, 138.

hranjenje i disanje. Stoga *nefeš* simbolizira čovjekovu potrebu, čežnju i ovisnost, pri čemu je naglasak na odnosu između čovjeka i Boga za kojim on neprestano čezne i o kojem ovisi njegov život. Termin *basar* predstavlja tijelo u općem smislu i čovjeka u kontekstu osobe, živoga čovjeka. Također, može predstavljati i čovječanstvo. Osim toga, aludira i na čovjekovu grešnost koja sputava čovjeka kao biće upravo radi njegove tjelesnosti. Termin *ruah* (grč. *pneuma*, lat. *spiritus* – duh) simbolizira vjetar, dah ili životnu snagu od Boga danu čovjeku, koja je ujedno i neiscrpni izvor čovjekove mudrosti. Od otprilike 379 puta, koliko se spominje u starozavjetnim tekstovima, *ruah* se u trećini od navedenoga referira na Jahvu, njegov duh.³⁰ Termin *leb* predstavlja srce čovjeka i odnosi se na čitav splet zadaća koje vežemo uz čovjekov razum i volju. Prema tome, možemo reći da predstavlja čovjekovu nutrinu u koju osim nas samih može zaći samo Gospodin.

U Novom zavjetu izdvajamo sljedeće grčke pojmove. Termin *psiche* se može usporediti s hebrejskim terminom *nefeš*. Termini *soma* i *sarx* podudaraju se s hebrejskim terminom *basar*. Tu možemo uočiti pavlovsko dupliciranje značenja navedenih termina. *Soma* je termin kojim se nastoji izraziti čovjekova individualnost, ali i jedinstvo cjelokupnog čovječanstva. To možemo objasniti kao Krista koji vodi svoju Crkvu. On je glava Crkve, a mi smo njezini udovi i upravo tu je uočljiva ekleziološka karakteristika kršćanstva. *Sarx* se više referira na grešnost i čovjekove slabosti pa se ovaj termin tumači na drugačiji način od prethodno navedenog. *Pneuma* bi bio ekvivalent hebrejskom pojmu *ruah*, a *kardia* pojmu *leb*.³¹

Nadovezujući se na pitanje dvojnog jedinstva duše i tijela, potrebno je spomenuti kako su apostolski, a kasnije i drugi crkveni oci na različite načine tumačili *imago Dei*, a samim time i dvojno jedinstvo čovjeka. Polemike su nastajale zbog spornih dijelova Knjige Postanka, a to su *Post 1,26* i *Post 2,7*. Postavljalo se pitanje je li riječ o jednom stvaranju ili su u pitanju dva različita. Kada govorimo o oprečnim stajalištima, možemo izdvojiti dvije temeljne strane, od kojih jednu predstavlja Irenej, a drugu Origen. Irenej je predstavnik azijske tradicije koja drži da je u navedenim dijelovima Knjige Postanka riječ o jednom te istom stvaranju te time potvrđuje čovjekovu stvorenost na sliku Božju. Oblikovanje čovjeka je Božje djelo, a čovjek vrhunac Božjeg stvaralaštva. Origen je predstavnik aleksandrijske tradicije koja ne zanemaruje Bibliju, ali naglasak stavlja na filozofske elemente i više naginje dualističkom tumačenju stvaranja čovjeka, što se kosi

---

³⁰ Usp. Marijan JURČEVIĆ, *O čovjeku i Bogu*, Zbornik Marijana Jurčevića, 56-57.

³¹ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENKO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 135-136.

s autentičnim kršćanskim naukom. Origenovo učenje upućuje na to da je čovjek izdvojeni intelekt, što ne može biti realno, uzimajući u obzir *imago Dei*.³²

Druga antropološka polarnost je ona koja govori o spolnoj razlici između muškarca i žene.³³ Već spomenuta dva izvještaja koja govore o stvaranju čovjeka, svećenički i jahvistički, važna su, između ostalog, i zato što govore kako je Bog na svoju sliku stvorio muškarca i ženu da budu jedinstvena cjelina, jedno tijelo, čime Bog već na samom početku postavlja temelj braka i obitelji, što predstavlja krunu Božjega stvaranja (Post 2,24). Muškarac i žena stvoreni su jedno za drugo. Oni su istovremeno i različiti i ravnopravni, ali se međusobno nadopunjuju i tek zajedno predstavljaju cjelovitost, čovječstvo. Bog ih je blagoslovio i dao mogućnost prokreacije, stvaranja potomstva, što samim time predstavlja život kao najveći Božji dar i blagoslov.³⁴ Iako već svećenički izvještaj prikazuje čovjeka kao društveno biće, podrazumijevajući njegovu socijalnu dimenziju (Post 1,26-27), jahvistički pak izvještaj posebice ističe težnju čovjeka za odnosom prema nekom drugom (Post 2,18), a ta čovjekova težnja svoj vrhunac dostiže upravo u bračnoj zajednici muškarca i žene, utemeljenoj na ljubavi i spolnosti.³⁵ Čovjek je izvorno ovisan jer ga je Bog stvorio za nekoga, a spolnost predstavlja čovjekovu konstitutivnu dimenziju. Upravo radi spolnosti čovjeka, odnos između muškarca i žene karakterizira asimetrična uzajamnost, što podrazumijeva otkrivanje samoga sebe u drugoj osobi i obrnuto. Jednostavnije rečeno, time se podrazumijeva međusobno nadopunjavanje i razumijevanje između muškarca i žene koji na taj način predstavljaju jedinstvo. Važno je istaknuti kako ljudska spolnost nikako ne može biti svedena na razinu životinjske spolnosti, upravo zbog čovjekove stvorenosti na sliku Božju i dostojanstva ljudske osobe koje mu samim time pripada.³⁶ Ljubav predstavlja temeljni postulat obitelji, a jedinstvo supružnika predstavlja sudioništvo s jedinstvom Isusa Krista i njegove Crkve. I muškarac i žena baš kao i Krist i Crkva predstavljaju jedno tijelo.³⁷

---

³² Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 139-142.

³³ KKC, br. 369: „Muško i žensko *stvoreni* su, to jest Bog ih je tako htio: s jedne strane, u savršenoj jednakosti, ukoliko su ljudske osobe, a s druge strane svatko u svom bitku kao muško i žensko. »Biti muško« i »biti žensko« jest nešto dobro što Bog hoće: muškarac i žena imaju neuništivo dostojanstvo koje im dolazi neposredno od Boga njihova Stvoritelja. Muškarac i žena s istovjetnim su dostojanstvom »na sliku Božju«. Svojim »biti muško« i »biti žensko« odražavaju Stvoriteljevu mudrost i dobrotu.“

³⁴ Usp. Pero VIDOVIĆ, U početku stvori Bog...obitelj (Post 1,1.27s), u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.) 2, 236-237.

³⁵ Usp. Richard PAVLIĆ, Muško i žensko stvori ih. Pečat kršćanske antropologije, u: *Riječki teološki časopis*, 44 (2014.) 2, 328-329.

³⁶ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 152-159.

³⁷ Usp. Ljudevit RUPČIĆ, Obitelj u Bibliji, u: *Bogoslovska smotra*, 42 (1972.) 1, 10.

Treća i ujedno posljednja antropološka polarnost je ona koja se odnosi na pojedinca i zajednicu. Čovjek je izvorno društveno biće, biće dijaloga te je stoga društvenost njegova konstitutivna dimenzija koja se očituje od samoga početka (Post 1,26-27) te se prožima kroz čitavo Sveto pismo. Povijest spasenja nam pokazuje to već kroz Jahvin Savez s narodom preko kojega Bog dotiče život svakog čovjeka, a upravo Savez predstavlja srž odnosa između Boga i čovjeka jer nam, osim na osobnu, ukazuje i na društvenu dimenziju života čovjeka. Točnije, ukazuje na Božji odnos sa svakim čovjekom ponaosob, kao i s ljudima općenito (narodom). To pečat dobiva u Novom zavjetu ili Novom (i vječnom) Savezu koji se ostvaruje u Isusu Kristu, samim njegovim Utjelovljenjem, a spomen Novoga Saveza predstavlja upravo Euharistija. Stoga se dovršenje spasenja za sve ljude ovoga svijeta (čovječanstvo) ostvaruje u Isusu Kristu koji predstavlja puninu Božje Objave, a Objava čovjekovu dimenziju zajedništva prilaže uz njegovo temeljno obilježje, a to je njegova stvorenost na *imago Dei*. Tako je jedinstvo čitavog čovječanstva sazdano upravo u jedinstvu u Isusu Kristu jer se spasenje ostvaruje samo kroz zajedništvo ljudi sjedinjenih u Kristu kao takvome. Dakle, u čovjekovom spasenju i odnosu s Bogom ne postoji "ja" osobe bez "mi" kao zajedništva svih ljudi.³⁸

Govoreći o čovjeku kao društvenom biću, neizbježno je istaknuti već spomenuti odnos između muškarca i žene, smješten na samom početku relacije Bog-čovjek, koji pored čovjekove socijalne dimenzije, nadvladavanje izvorne samoće, predstavlja i srž istočnoga grijeha koji dovodi do narušavanja iskonskog međuljudskog i partnerskog sklada.³⁹ Bog je čovjeka stvorio kao slobodno biće, ono koje se može svojom voljom opredijeliti između dobra i zla. Pošto je sloboda čovjeka stvorena, to podrazumijeva postojanje određenih granica, a na čovjeku je da odluči hoće li ispoštovati ili prekršiti Božju zapovijed. Stoga možemo zaključiti da su granice nužne za zajedništvo s ljudima i s Bogom.⁴⁰

Ipak, kada govorimo o pojedincu i zajednici u kontekstu antropoloških polarnosti, ono najvažnije za istaknuti je svakako zajedništvo u Kristu, koje u konačnici i je smisao kršćanstva. Tu

---

³⁸ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 160-162.

³⁹ KKC, br. 400: „Time je razoren sklad koji je, zahvaljujući izvornoj svetosti, u njima vladao; slomljeno je gospodstvo duhovnih moći duše nad tijelom, povezanost muškarca i žene podvrgnuta je napetostima, odnosi će im biti u znaku požude i gospodarenja. Sklad sa stvorenjem narušen je: vidljivo stvorenje postalo je čovjeku strano i neprijateljsko. Zbog čovjeka stvorenje je podvrgnuto robovanju ispraznosti. I na kraju, ostvarit će se posljedica izričito najavljena za slučaj neposlušta: čovjek će se vratiti u prah iz kojeg je uzet. *Smrt ulazi u povijest čovječanstva.*“

⁴⁰ Usp. Richard PAVLIĆ, Martina VLAHOVIĆ, *Čovjek – slika Božja. Teološka interpretacija i suvremeni izazovi*, 371-372.

je ključno spomenuti misterij ženidbe koji se preslikava iz Starog zavjeta u Novi, odnosno zadobiva potpuno novi smisao u novozavjetnom kontekstu, za razliku od onog starozavjetnog. Naime, u Starom zavjetu se Savez percipirao kao ženidbeni odnos između Boga i Izraela, što je predstavljalo nagoviještaj za konačni Savez Novog zavjeta, odnosno Savez između Krista i Crkve, koja predstavlja Njegovo Tijelo, a njihov odnos je simbolično prikazan kao zaručnički. Time je, u konačnici, ispunjen Savez koji je tako postao modelom kršćanskog braka koji ima uzor u ljubavi između Krista i Crkve.⁴¹

1.2.3. Uloga kršćanskog sinovstva

Kako bismo zaokružili ovaj opsežni sadržaj o čovjeku u kontekstu *imago Dei*, osvrnut ćemo se još na teološko shvaćanje sinovstva jer je ono temeljni način kojim se može objasniti Kristovo čovještvo. Isus Krist je Sin Božji, a ljudi su oni koji predstavljaju *sinove u Sinu*. Ono ključno što to objašnjava je konstatacija da Krist istovremeno predstavlja i osobu, ali i slobodu. Samim time, čovjek je jedinstven upravo po tome što ga je Bog stvorio kao osobu koja je slobodna.⁴²

Kršćanska *koinonia* (zajedništvo) simbolizira povezanost između Boga i čovjeka, odnosno zajedništvo vjernika s Trojedinim Bogom. Isus Krist je onaj koji je zaslužan za sjedinjenje ljudskog zajedništva s onim trinitarnim. Vjernici na taj način postaju *sinovi u Sinu*. Stoga možemo reći kako je Presveto Trojstvo ključ čovjekova postojanja kao *sina u Sinu*, s naglaskom na Isusu Kristu. Kršćanin je sakramentom krštenja uveden u Božje otajstvo (Otac – Sin – Duh Sveti), čiji simbol su ljubav i jedinstvo, odnosno zajedništvo vjernika povezanih s Trojstvom, što je u konačnici, simbol Božjeg Kraljevstva.⁴³

Pojam osobe dobio je potpuni smisao upravo u kršćanskoj vjeri, što je već rečeno, ali valja pritom naglasiti trinitarni i kristološki značaj samog poimanja osobe jer to ima važnu ulogu u shvaćanju sinovstva. U 3. stoljeću navedeni je pojam uključen u polemike u trinitarnom i kristološkom kontekstu. Upravo u tom periodu dobio je ključnu ulogu u shvaćanju same vjere. Kalcedonski sabor je tako 451. istaknuo pojam osobe kako bi se njime opisao misterij Kristova

---

⁴¹ Usp. Franjo PŠENIČNJAK, Teologija bračne vjernosti, u: *Obnovljeni život*, 32 (1977.) 6, 491.

⁴² Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 163-164.

⁴³ Usp. Marjan VUGDELIJA, Dostojanstvo čovjeka u svjetlu Biblije i kršćanske teologije, 60.

jedinstva kroz dvije naravi, božansku i ljudsku. On je, dakle, jedna osoba s dvije naravi. U konačnici, cijeli Kristov život potvrđuje jedinstvo osobe kao pravoga Boga i pravoga čovjeka. Isključivo Kristu se pripisuje čovještvo Sina Božjega koje je kao takvo jedinstveno i samo njemu svojstveno. Pojam ljudske osobe se u teološkom smislu počinje razvijati upravo u spomenutom kontekstu. Naime, ljudska narav označava čovjeka kojemu je Isusovo čovještvo uzor za njegovo vlastito čovještvo. Iz Kristova odnosa s Ocem nastaju dva takozvana pola preko kojih se integrira antropološko tumačenje osobe kao pojedinca ili individue te osobe koja je u odnosu prema nekome.⁴⁴

---

⁴⁴ Usp. Angelo SCOLA, Gilfredo MARENGO, Javier PRADES LÓPEZ, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, 167-168.

2. DOSTOJANSTVO LJUDSKE OSOBE U DOKUMENTIMA CRKVE

U drugom poglavlju seminara govorit ćemo o dokumentima Crkve u kojima se artikulira netom izloženi nauk kršćanskog poimanja dostojanstva ljudske osobe. Oni su iznimno važni upravo zato što upućuju na poštivanje i zaštitu života čovjeka, čije glavno obilježje je dostojanstvo ljudske osobe koje predstavlja srž čovjekove biti i uopće čovjekova postojanja, što smo već prethodno kroz seminar razjasnili. Stoga će u ovome poglavlju biti govora o dostojanstvu ljudske osobe u dokumentima Crkve, koji se jasno i glasno zalažu za život čovjeka i njegova prava, referirajući se prvenstveno na *imago Dei*.⁴⁵ Osim toga, predstaviti ćemo i *Opću deklaraciju o ljudskim pravima* koja predstavlja temeljni simbol zaštite ljudskih prava na globalnoj razini, a polazi od osnovnog i univerzalnog ljudskog prava, a to je pravo čovjeka na život.⁴⁶

2.1. Dostojanstvo ljudske osobe u dokumentima Crkve

U dokumentima Crkve izričito se progovara o tematici ljudskog dostojanstva, što je i logično, s obzirom da je ono temelj kršćanske antropologije. O tome govore dokumenti Crkve posvećeni dostojanstvu ljudske osobe, koji svojim biblijsko-dogmatskim uporištem obrazlažu same temelje dostojanstva ljudske osobe te svojim teološkim izričajima brane isto dostojanstvo, koje je paradoksalno sve ugroženije u modernom vremenu.

Jedan od ključnih dokumenata Crkve, a možemo s pravom reći i najvažniji je Katekizam Katoličke Crkve. Obznanjen je svijetu 1992. godine, a dvije godine kasnije preveden je i na hrvatski jezik. Proglasio ga je papa Ivan Pavao II., naglasivši kako je potreban za revitalizaciju kršćanskog života u svakom segmentu. Tri su bitna dijela Katekizma, od kojih je prvi usmjeren čovjekovom dostojanstvu, drugi zajednici, a treći spasenju. Svakako, naglasak stavljamo na prvi dio jer se referira na dostojanstvo ljudske osobe, čiji fundament leži u Objavi, s naglaskom na Isusa Krista koji predstavlja srž kršćanskog morala. Upravo to predstavlja Katekizam Katoličke Crkve.⁴⁷ On nam donosi temeljitu katehezu sa širokim horizontima, onu koja je posvećena svim poljima čovjekova života u duhu kršćanstva. Dakle, obuhvaća čitav spektar onoga što je nužno za jedan

---

⁴⁵ Usp. Valentin ZSIFKOVITS, Dostojanstvo čovjeka i ljudska prava, u: *Bogoslovska smotra*, 59 (1989.) 3-4, 306-307.

⁴⁶ Usp. Ante VUKASOVIĆ, Dostojanstvo ljudskoga života, u: *Obnovljeni život*, 51 (1996.) 6, 691.

⁴⁷ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz teološke perspektive*, 185-186.

vjerodostojan kršćanski život. Želi biti motivacija i vjetar u leđa čovjeku suvremenog doba, pred kojim je more izazova koji ga razapinju sa svih strana i dovode u opasnost da izgubi samoga sebe. Čovjek je iznimno ranjiv u svijetu u kojem živimo, ali je Krist onaj koji ga može učiniti jakim i sposobnim da opstane u moru zla koje taj isti svijet donosi.⁴⁸

2.1.1. Dokumenti o ljudskom dostojanstvu u koncilskom duhu

Osim Katekizma Katoličke Crkve kao temeljnog crkvenog dokumenta, važno je izdvojiti pretkoncilski dokument *Rerum Novarum* (O novim stvarima) te *Gaudium et Spes* (Radost i nada), kao ključni koncilski dokument u govoru o ljudskom dostojanstvu.

Papa Lav XIII. u socijalnoj enciklici *Rerum Novarum* (O novim stvarima) iz 1891. govori o čovjekovom dostojanstvu u kontekstu dostojanstvenog rada. Kontekst enciklike donosi i promatranje čovjeka u kontekstu društva, politike i gospodarstva, kao i obrazovanja i kulture. Dakle, progovara o aktualnim pitanjima drugog dijela devetnaestoga stoljeća, a osobito ističe gospodarske probleme koji nameću takozvano pravo jačega te na taj način izravno ugrožavaju dostojanstvo čovjeka – radnika. U fokus stavlja liberalizam te, s druge strane, socijalizam, ističući njihovu usmjerenost ka materijalizmu koji zanemaruje dostojanstvo ljudske osobe u svakom smislu. Stoga je papa Lav XIII., kao jedan od najvećih bogoslova, sociologa i, između ostalog, pravnika svih vremena, zagrabio pod površinu pravnih problema mnogih zemalja te je upravo zahvaljujući njemu Katolička Crkva pridobila značajan položaj na globalnoj razini, čak i ondje gdje je bila u manjinskom položaju.

Najvažniji doprinos enciklike označen je mišlju pape Lava XIII. koji se, boreći za dostojanstvo ljudske osobe, uvelike pridonio društvenim promjenama na globalnoj razini, ističući vrijednost baš svakog čovjeka, kao i svakog posla, te osuđujući ugnjetavanja ljudi u radničkom smislu.⁴⁹ Rad je važan faktor koji je svojstven isključivo čovjeku i od njega pritom zahtijeva određenu odgovornost. Pored toga što mu je potreban za život i opstanak, rad ima i značajnu društvenu dimenziju jer čovjek radeći, osim što razvija samoga sebe i svoje vještine, pridonosi razvoju i sveopćem boljitku čitavog društva. Rad proizlazi iz čovjeka, ali je također i orijentiran

---

⁴⁸ Usp. Marin SRAKIĆ, Što je Katekizam Katoličke Crkve i koja je njegova funkcija, u: *Bogoslovska smotra*, 65 (1995.) 1, 15-19.

⁴⁹ Usp. Milan IVŠIĆ, Enciklika "Rerum Novarum" u svjetlu nove društvene politike (Povodom protekle pedesetogodišnjice njezina proglašenja), u: *Bogoslovska smotra*, 30 (1942.) 4, 235-238.

ka njemu samome te mu daje dostojanstvo. Stoga čovjek treba biti i pravedno plaćen za posao koji radi, a svaki posao je vrijedan na svoj način. Bitno je reći kako je rad čovjekova zadaća dana od Boga te da čovjek svojim djelovanjem zapravo predstavlja sukreatora Božjeg Kraljevstva.⁵⁰

Gaudium et Spes (Radost i nada) zadnji je, ujedno i najopsežniji dokument Drugog vatikanskog sabora iz 1965. godine.⁵¹ Riječ je o Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu. Navedeni dokument u fokus stavlja čovjekovo beskonačno traganje za smislom, a među brojnim temama o kojima progovara, naglašava nužnost dostojanstva braka i očuvanja zdravog obiteljskog života, a posebice brani dostojanstvo žena. Nadalje, govori o problemu ateizma, kao i o potrebi za pronalaženjem zajedničkog jezika između Kristovog nauka i različitih kultura u svijetu. Također, ukazuje na važnost pravilnog načina shvaćanja vjere i znanosti koje zapravo nadopunjuju jedna drugu te se međusobno isprepliću.

Ovaj dokument progovara o još jednoj iznimno važnoj tematici, a to je abnormalna kontradiktornost u ekonomskom i gospodarskom smislu, što upućuje na enorman kontrast između bogatih i siromašnih diljem svijeta, čemu je uzrok jedno ogromno idolopoklonstvo, točnije vladavina moćnika na globalnoj razini. Jedan od ciljeva ovog dokumenta je promicanje kvalitetnih političkih odnosa, kako u vlastitoj zemlji, tako i u čitavom svijetu. Samim time potiče se sveopće promicanje mira, ali i prestanak bilo kakvog oblika mržnje i diskriminacije, bilo da je orijentirana vjerski, nacionalno, rasno ili na bilo koji drugi način. Zato je naglašena potreba za što većim brojem kršćana u internacionalnim organizacijama i cilj je poticati sveopće djelovanje Crkve, kako klerika, tako i laika jer svatko od nas ima podjednako važnu ulogu u stvaranju boljeg čovječanstva. Ključno je istaknuti ovaj dokument upućen svim ljudima svijeta s ciljem postizanja sveopćeg dobra i zdravih međuljudskih odnosa, ali se jednako tako naglašava važnost vjere u Boga koja je pokretač svega dobrog i vodi ka stvaranju kvalitetnijeg svijeta u svakom smislu.⁵²

Ipak, govoreći o ovom dokumentu, najvažnije je istaknuti poglavlja koja govore o čovjekovu dostojanstvu. Tako se u 12. poglavlju ukazuje na važnost čovjekove stvorenosti na Božju sliku, na njegovu veličinu u Božjim očima, kao i na njegovu društvenu dimenziju i zadaće koje mu je Bog namijenio u ovozemaljskom životu. Sama čovjekova koncepcija *imago Dei*

---

⁵⁰ Usp. Ivan KOPREK, Rad – bitni čimbenik ljudskosti, u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.) 4, 444-447.

⁵¹ Vidi: *Gaudium et Spes – Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, 2008.

⁵² Usp. Gerald O'COLLINS, Trideset godina konstitucije "Gaudium et Spes", u: *Crkva u svijetu*, 31 (1996.) 2, 195-200.

ukazuje da je on stvoren od iskonskog Dobra, od Boga koji mu samim time daruje dostojanstvo ljudske osobe. Čovjek tako posjeduje neraskidivu povezanost sa Stvoriteljem i on skladno funkcionira ako je u skladu sa svojim izvorom, Bogom. Međutim, čovjek je po svojoj ranjivoj naravi sklon grijehu, što se očituje već od samog početka čovjekova postojanja i od njegovog prvoga grijeha, idolopoklonstva. Dakle, grijeh je taj koji razdvaja čovjeka od Boga te ga sprječava na putu ka ostvarenju vlastite punine koja je ostvariva isključivo u Isusu Kristu. Nadalje, u 15. se poglavlju ukazuje na važnost čovjekova razuma, koji čovjeka postavlja na tron u odnosu na sva druga bića koja je stvorio Bog. Razum je taj koji čovjeku omogućuje spoznaju dobra i razlučivanje istog od zla, a samim time, omogućuje mu mudrost i otvorenost ka istini. To nas upućuje na vjeru koja nam preko Svetoga Duha omogućuje spoznaju nevidljivoga te nas na taj način približava Bogu i uranja u duhovnu dimenziju. Kao posljednje poglavlje koje upućuje na važnost dostojanstva ljudske osobe ističe se poglavlje 16. koje govori o čovjekovoj moralnoj savjesti. Savjest predstavlja najdublji glas čovjekova srca, onaj koji nas upućuje na razlikovanje dobra od zla. Upravo taj nutarnji glas predstavlja Božji zakon koji je usađen u svakog čovjeka, a kroz podređivanje tom Božjem zakonu, toj srži čovjeka, očituje se čovjekovo dostojanstvo. Bolje rečeno, to je ono što u pravom svjetlu predstavlja čovječstvo čije temeljno obilježje je upravo dostojanstvo ljudske osobe.⁵³

2.1.2. Postkoncilski dokumenti o ljudskom dostojanstvu

Humanae Vitae (Ljudskom životu) je enciklika pape Pavla VI. iz 1968. godine, koja progovara o jednoj od najaktualnijih tema o kojoj se već godinama raspravlja, a to je pravilna regulacija poroda. Enciklika je zbog svoje tematike podigla prašinu na globalnoj razini, gdje su se suprotstavila oprečna mišljenja, što je aktualno i u današnje vrijeme. Štoviše, danas se možda i intenzivnije o tome raspravlja negoli u prethodnim vremenima, s obzirom na suvremeni način života.⁵⁴ Papa Pavao VI. naglašava ljubav i roditeljstvo kao dvije temeljne značajke bračnog života. To je ono na što je od Boga pozvan svaki bračni par. Bračna ljubav i prokreacija daju onaj potpuni smisao bračnom činu i stoga je nužno da je ljubav istinska i recipročna jer u protivnom

---

⁵³ Usp. *Gaudium et Spes* – Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, 2008., 635-639.

⁵⁴ Usp. Ivan FUČEK, Uz petu obljetnicu "Humanae Vitae", u: *Obnovljeni život*, 28 (1973.) 5, 397.

brak nema nikakvog smisla.⁵⁵ Papa tako kao ključna dva segmenta bračnog čina izdvaja sjedinjenje i, naravno, rađanje. Uz to, posebice naglašava važnost odgovornog roditeljstva, odnosno ravnoteže između razumskog i osjetilnog aspekta čovjeka, što želi reći da čovjekova duhovna dimenzija otkriva onu tjelesnu te samo kao skladna cjelina mogu funkcionirati na zdrav način.⁵⁶ Također, važno je naglasiti kako crkveni nauk podržava posvajanje djece i posebno cijeni supružnike koji se odluče na taj čin, naglašavajući njegovu veličinu i plemenitost.⁵⁷

Donum Vitae (Dar života) predstavlja naputak o vrednovanju čovjekova života od začeca i o dostojanstvu samog rađanja. Djelo je Zbora za nauk vjere i objavljen je 1987. godine, a predstavlja apel na zaštitu čovjekova života od samoga začeca, propitujući moralnost reproduktivnih tehnika i biomedicinskih istraživanja u tom smislu.⁵⁸ Oplodnjom započinje novi ljudski život i to je jasna činjenica, što se može i znanstveno dokazati. Dakle, Crkva na ljudski embrij gleda kao na ljudsko biće koje ima potpuno dostojanstvo ljudske osobe jer je i ono čovjek u procesu formiranja, Božje stvorenje, te ga stoga tako treba i tretirati.⁵⁹

Centesimus Annus (Stota godina) je enciklika pape Ivana Pavla II. iz 1991. godine, koja se bavi prvenstveno čovjekom u kontekstu rada i gospodarskih sustava te progovara o dostojanstvu čovjeka nakon povijesnih zbivanja i raspada komunističkih srednjoeuropskih i istočnoeuropskih zemalja. Proglašena je povodom stote obljetnice enciklike *Rerum Novarum*, odakle i dolazi njezin naslov i koja je poslužila kao primjer za pisanje ove enciklike. Ono ključno što ova enciklika naglašava je dostojanstvo radnika koji je ugrožen na bezbroj načina, pri čemu se nadovezuje na socijalizam, komunizam i sveopće društvene neravnopravnosti koje su gazile dostojanstvo čovjeka kroz povijest, a brojne to čine i danas. Progovara o padu komunizma, kao i o promicanju ljudskih prava, na što je prilično utjecala i Crkva. Kao jedna od bitnih stavki navodi se privatno vlasništvo, koje je nužno, ali istovremeno i ograničeno. U svakom poslu mora se prije svega poštovati dostojanstvo ljudske osobe. Odbija se svaki oblik totalitarizma, a zagovara se demokracija, ali ona istinska koja štiti ljudska prava, pošto i demokracija može predstavljati skriveni oblik totalitarizma,

---

⁵⁵ Usp. Damir ŠEHIĆ, *Teološko bioetičko vrjednovanje ustavnosudskih odluka o pobačaju*, 274.

⁵⁶ Usp. PAVAO VI., *Humanae Vitae – Ljudskom životu. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, (25. VII. 1968.), Zagreb, 2008., 14-16.

⁵⁷ Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia – Radost ljubavi, Posinodalna apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama, kršćanskim supružima i svim vjernicima laicima o ljubavi u obitelji*, (19. III. 2016.), Zagreb, 2021., 66.

⁵⁸ Usp. Marijan VALKOVIĆ, *Elementi moralno-etičke krize u Crkvi (II)**, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1998.) 1-2, 219.

⁵⁹ Usp. Damir ŠEHIĆ, *Teološko bioetičko vrjednovanje ustavnosudskih odluka o pobačaju*, 276-277.

a toga ima u današnje vrijeme napretek.⁶⁰ Najveća vrijednost ove enciklike krije se upravo u njezinoj evangelizacijskoj noti, odnosno usmjerenosti ka *novoj evangelizaciji* svijeta, ističući tako vjeru kao ključ rješenja svih čovjekovih problema, čiji glavni cilj je voditi čovjeka na njegovom spasenjskom putu, putu ka Isusu Kristu, čemu uvelike pridonosi upravo crkveni socijalni nauk.⁶¹

Evangelium Vitae (Evandjelje života) je enciklika iz 1995. godine, čiji autor je također papa Ivan Pavao II. i to je ujedno njegova najznačajnija enciklika upravo zato što govori o velikoj ranjivosti ljudskog dostojanstva i nedaćama koje su nezaobilazne u suvremenom svijetu. Samim time, ona predstavlja zaštitu vrijednosti ljudskog života te naglašava nepovredivost čovjekova života.⁶² Enciklika se bavi pitanjima eutanazije, pobačaja, kontracepcije i ostalih mučnih tema modernoga vremena. No, nagoviješta radosnu vijest, upućujući čovjeka na *Evandjelje života* čiji temelj je sam Isus Krist. Pritom se naglašava čovjekova duhovna dimenzija i njegova povezanost s Bogom, u čemu se ogleda i samo dostojanstvo ljudske osobe.⁶³ Evandjelje zapravo i predstavlja bit postojanja Crkve jer ono vodi čovjeka spasenju te u samom procesu evangelizacije sudjeluje čitava Crkva. Stoga je zadaća svih nas naviještanje Evandjelja, ali je bitno istaknuti kako je ono upućeno svim ljudima, ne samo kršćanima.⁶⁴

Dignitas Personae (Dostojanstvo osobe) predstavlja smjernicu Kongregacije za nauk vjere, objavljenu 2008. godine.⁶⁵ Kao što sam naslov kaže, obuhvaća pitanja o životu čovjeka, pri čemu se posebno naglašava dostojanstvo ljudske osobe koje se nužno podrazumijeva u cijelosti, točnije od samog začeća čovjeka pa sve do njegove smrti. To je apsolutna potvrda života koji se mora razmatrati u etičkim okvirima i vrednovati s moralnoga gledišta kada se radi o ispitivanjima u kontekstu biomedicine, ali i općenito. Život je Božji dar te ga stoga kao takvog treba vrednovati i poštivati.⁶⁶ Stoga se izričito zabranjuje korištenje sredstava i vršenje eksperimenata koji na bilo koji način ugrožavaju dostojanstvo ljudske osobe, narušavajući pritom integritet čovjeka, a

---

⁶⁰ Usp. Ivan MACAN, "Centesimus Annus". Socijalna enciklika pape Ivana Pavla II., u: *Obnovljeni život*, 46 (1991.) 5, 502-507.

⁶¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Centesimus Annus – Stota godina. Enciklika o stotoj godišnjici - Rerum Novarum*, (1. V. 1991.), Zagreb, 2001., 100-101.

⁶² Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz teološke perspektive*, 189.

⁶³ Usp. Valentin POZAIĆ, Poruka enciklike "Evangelium Vitae", u: *Obnovljeni život*, 50 (1995.) 6, 633.

⁶⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Evangelium Vitae – Evandjelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, (25. III. 1995.), Zagreb, 2003., 180.

⁶⁵ Vidi: KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas Personae – Dostojanstvo osobe, Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, (8. IX. 2008.), Zagreb, 2009.

⁶⁶ Usp. Damir ŠEHIĆ, *Teološko bioetičko vrjednovanje ustavnosudskih odluka o pobačaju*, 277.

podržavaju se sva ona biomedicinska istraživanja koja služe na dobro čovjeka i ne škode ljudskom dostojanstvu.⁶⁷

2.2. Pravni dokumenti o ljudskom dostojanstvu

Osim crkvenih dokumenata koji naglašavaju dostojanstvo ljudske osobe kao srž čovjekova života, kao temeljni dokument na svjetskoj razini, koji izriče urođeno dostojanstvo i potpunu ravnopravnost svih ljudi, predstavljena je Opća deklaracija o ljudskim pravima. Stoga ćemo se u narednim recima osvrnuti na temu ljudskih prava, što svakako uključuje i prethodno navedeni dokument o kojem će se također nešto više reći, s obzirom na njegovu važnost za čovjeka.

Termin koji označava pravo nema definiciju s kojom bi se svi u potpunosti složili, a razlog tomu je što uključuje mnoštvo čimbenika te obuhvaća jedno šire područje koje nije zgodno objasniti na sažet način. Svakako, ono što je ključno za reći je da je temelj svakog prava upravo dostojanstvo ljudske osobe. Čovjek je, kao što smo već razjasnili, osoba, biće razuma i zato samo on kao takav može upravljati ostalim stvorenjima. Pravo da čovjeku nešto pripada ili da on nečime upravlja je njegovo neotuđivo i urođeno pravo. Ipak, to predstavlja tek bazu za ostvarivanje prava i još uvijek nije pravo u formaliziranom obliku. Čovjek je biće zajednice pa je logično da može doći do konflikta između njega i ostalih jer on nije jedini koji ima određene zahtjeve. Stoga je potrebna regulacija navedenih zahtjeva, pri čemu je potrebno odrediti odredbe granica istih. Njih formiraju ljudi koji predstavljaju autoritet, a one su nužne za normalno funkcioniranje zajednice. Nakon formaliziranja odredbi, čovjek i službeno dobiva svoja prava.⁶⁸

Temeljna ljudska prava su neotuđiva prava koja svaka osoba stječe već samim svojim postojanjem, tako da ona vrijede i za ljude iz dijelova svijeta u kojima ta ista prava nisu službeno deklarirana. Unatoč postojanju brojnih demokratskih zemalja koje sadrže razne deklaracije o ljudskim pravima, to ne znači nužno da ih se zakonodavstvo i pridržava. Tako smo i dandanas svjedoci ogromnog raskoraka između deklaracija i njihove djelotvornosti, odnosno poštivanja istih. Čovjek je ograničen u vlastitome bitku, a samim time i u pravima jer svoje bivstvovanje duguje neograničenom bitku, a to je Bog. Dakle, Božji zakon je glavni i on samim time limitira

---

⁶⁷ Usp. Richard PAVLIĆ, Martina VLAHOVIĆ, Čovjek – slika Božja. Teološka interpretacija i suvremeni izazovi, 379-380.

⁶⁸ Usp. Ivan MACAN, Čovjek i njegovo dostojanstvo, u: *Obnovljeni život*, 47 (1992.) 1, 71-72.

prava čovjeka, ali na način da ga zaštiti kao osobu. Tu se dotiče dostojanstvo ljudske osobe i upravo to je razlog zbog kojeg su zaštićena prava čovjeka. Kršenje i zloraba ljudskih prava ranjava čovjekovo dostojanstvo i tim činom čovjek djeluje protiv sebe. Odličan primjer za to je suvremeno doba prožeto nizom događaja koji djeluju upravo protiv samog čovjeka i ljudskosti uopće.⁶⁹

Opća deklaracija o ljudskim pravima prvi je i temeljni međunarodni dokument u povijesti ljudskih prava, proglašen i objavljen na Općoj skupštini UN-a, 10.12.1948. Izvorni jezici na kojima je navedeni dokument napisan su engleski i francuski, a on uključuje 30 članaka i sve navedeno proizlazi iz osnovice, a to je čovjek, odnosno njegovo dostojanstvo.⁷⁰ Već na samom početku Deklaracije, u preambuli, spominje se čovjekovo urođeno dostojanstvo, ali i ravnopravnost svih ljudi.⁷¹ Deklaracija sama po sebi nema zakonske moći i ne može se biti sudski kažnjen ako se ne pridržava iste, ali je njezin sadržaj mjesto našao u svim demokratskim ustavima i ostavio traga u čitavoj povijesti ljudskih prava i njihove zaštite. Unatoč tome što spomenuta Deklaracija predstavlja, realno prosuđujući, teško ili nikako ostvariv ideal, bitna je njezina svrha, kao i činjenica da ona uopće postoji te da ipak u ovome svijetu postoje ljudi koji se bore za dobrobit čovječanstva. Usprkos mnogobrojnim nedaćama i naporima u pravnom kontekstu tijekom povijesti, ono što se može zaključiti je kako je naglašavanje prava čovjeka na globalnoj razini u brojnim državama pridonijelo formiranju novih društvenih sustava i rušenju onih starih, od kojih su mnogi intenzivno kršili ljudska prava. Temeljna svrha ovog dokumenta je realizacija ljudskih prava, odnosno pokušaj realizacije istih, i stoga mi, vođeni kršćanskom naukom, uvijek trebamo imati na umu čovjekovu stvorenost na sliku Božju te kao takvog svakog čovjeka moramo i vrednovati.⁷²

Potrebno je istaknuti i postojanje Deklaracije o pravima djeteta (1959.), a naročito Konvencije o pravima djeteta (1989.). Važnost prvog navedenog dokumenta krije se u njegovoj moralnoj karakteristici, no daleko je značajniji drugi dokument jer on predstavlja pravni akt i ima zakonodavnu moć. Inače, potreba za ovakvim dokumentima proizašla je iz poimanja djeteta kao osobe nedozrele u psihofizičkom smislu, zbog čega se njegova prava trebaju posebno naglasiti.

---

⁶⁹ Usp. Ivan MACAN, Čovjek i njegovo dostojanstvo, 73-74.

⁷⁰ Vidi: GENERALNA SKUPŠTINA UJEDINJENIH NARODA, Opća deklaracija o ljudskim pravima, (10. XII. 1948.), u: VLADA REPUBLIKE HRVATSKE, Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, *Narodne novine*, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html (25. V. 2024.)

⁷¹ Usp. GENERALNA SKUPŠTINA UJEDINJENIH NARODA, Opća deklaracija o ljudskim pravima, (10. XII. 1948.), „Priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih neotuđivih prava svih članova ljudske obitelji su temelj slobode, pravde i mira u svijetu.“

⁷² Usp. Ivan MACAN, Čovjek i njegovo dostojanstvo, 74-75.

Dakle, možemo reći kako prvi dokument u fokus stavlja zaštitu djeteta kao osobe koja se još uvijek ne može samostalno zalagati za sebe, a drugi dokument tom istom djetetu daje i pravni značaj, točnije tretira ga kao punopravno biće koje ima jednaka prava kao i odrasli ljudi.⁷³

---

⁷³ Usp. GENERALNA SKUPŠTINA UJEDINJENIH NARODA, Konvencija o pravima djeteta, (20. XI. 1989.), u: *Rezolucija br. 44/25.*, https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (25. V. 2024.)

3. LJUDSKO DOSTOJANSTVO U SOCIJALNOM KONTEKSTU

U trećem poglavlju diplomskog rada govorit ćemo o društvenim, moralnim i osobnim implikacijama dostojanstva čovjeka. Točnije, govorit ćemo o čovjeku iz više aspekata, s naglaskom na bioetičku problematiku i različite svjetonazore. Čovjekovo dostojanstvo promatra se na različite načine i oko toga se vode brojne polemike na globalnoj razini, s obzirom na činjenicu da je dosta toga proturječno kršćanskim načelima te je kršćanski život vrlo izazovan u ova moderna vremena, upravo zbog sustavnoga gaženja ljudskog dostojanstva na bezbroj načina te pogrešnog tumačenja istog. U konačnici, postavlja se pitanje koliko je zapravo nedodirljivo dostojanstvo ljudske osobe te kako se ono isprepleće kroz različite svjetonazore, ali i kako se tretira čovjekov identitet u okviru socijalne komponente.

3.1. Društvene i moralne implikacije dostojanstva osobe

Dostojanstvo čovjeka promatra se iz više perspektiva. Točnije, tumači se na različite načine, što znači da ga ne smatraju svi jednako važnim te da različite društvene struje različito sagledavaju implikacije čovjekova dostojanstva. Stoga je jasno da dobar dio svjetske populacije dostojanstvo ljudske osobe definira potpuno drugačije nego što to čine zagovornici teološke perspektive, koja i je jedina ispravna jer dostojanstvo proizlazi iz čovjekove stvorenosti na sliku Božju. Zbog različitog i nerijetko pogrešnog definiranja osobe i uopće percipiranja čovjeka u cijelosti, dostojanstvo ljudske osobe dovodi se u opasnost, a samim time i život čovjeka. Primjerice, u modernim se društvima termin osoba počeo pripisivati i neljudskim bićima, što želi reći da se u današnje vrijeme čak i nekim životinjama pripisuje dostojanstvo, što nikako ne može biti realno.⁷⁴ Čovjeka se sve više pokušava definirati kao biće lišeno duhovnosti, rangirajući ga isključivo prema njegovim biološkim datostima, u znanstvenim okvirima. Njegovo se dostojanstvo sustavno stavlja na margine, pri čemu čovjek postaje tek beznačajna brojka i "potrošna roba".⁷⁵ Govoreći o navedenoj problematici, potrebno je razmotriti shvaćanje čovjekova dostojanstva u vidu bioetičke perspektive i različitih svjetonazora te odnosa istih prema kršćanskom stajalištu.

---

⁷⁴ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Ontološko i funkcionalističko shvaćanje osobe: bioetička rasprava*, 144.

⁷⁵ Usp. Richard PAVLIĆ, Martina VLAHOVIĆ, *Čovjek – slika Božja. Teološka interpretacija i suvremeni izazovi*, 383-384.

Dostojanstvo ljudske osobe je u veoma nezahvalnoj poziciji u današnje vrijeme i čovjek je bačen u more izazova i prepreka koje novo doba svakodnevno servira te se nerijetko ne uspijeva nositi s njima. Zato je dobro proučiti različita stajališta o razumijevanju čovjekova dostojanstva te razlučiti što je u njima ispravno ili neispravno, kako bismo se mogli zalagati za prave moralne vrijednosti i dostojanstvo ljudske osobe u pravom svjetlu. Prvenstveno se postavljaju pitanja o etičnosti i moralnosti ljudskog djelovanja, napose onog znanstvenog jer znanost iznimno utječe na kvalitetu čovjekova života, ali istovremeno svojim djelovanjem nerijetko narušava dostojanstvo čovjeka. Pitanje etičnosti i moralnosti je predmet ozbiljnih rasprava na globalnoj razini, uzimajući u obzir zastupljenost sekularizacije u svijetu, kao i veliko zanemarivanje teoloških stajališta koja se u prvom planu zalažu za život i dostojanstvo ljudske osobe.⁷⁶

Vjera i znanost su dvije različite stvarnosti koje se isprepleću, ali istovremeno i sukobljavaju, što je najčešće posljedica čovjekova neznanja, odnosno neshvaćanja određenih stvari. Znanost je fokusirana na materijalni svijet, objektivnost i formalnost, odnosno na ovozemaljsku realnost. S druge strane, vjera u fokus stavlja ljudsko postojanje i počela, točnije smisao čovjekova života i onostranost. Vjera je ta koja nadilazi znanost, nadilazi razum i ona je orijentirana na nadnaravni put, a taj put nije shvatljiv znanosti koja se oslanja isključivo na čovjekov razum. Ipak, ono što je zajedničko i znanosti i vjeri je potraga za apsolutnom Istinom, a to je u suštini njihov konačni cilj.⁷⁷ U konačnici, potrebno je istaknuti kako vjera i razum imaju zajednički izvor, ali i cilj, a to je Logos koji je alfa i omega svega stvorenoga. S Bogom uvijek sve i započinje i završava i to je najveća i nepobitna istina.⁷⁸

3.1.1. Čovjek u bioetičkom kontekstu

Bioetika predstavlja temu o kojoj se u današnje vrijeme najviše piše. O njoj raspravljaju filozofi, teolozi, liječnici, pravnici, političari i brojni drugi, tako da obuhvaća mnoštvo različitih stajališta pa kažemo da je znanost interdisciplinarnog karaktera. Unatoč tome, postoji jedan te isti cilj svega što ona uključuje, a to je život i njegova kvaliteta. Svatko želi živjeti dostojanstvenim životom, od njegova početka pa do kraja, ali je pitanje tko kako tumači dostojanstvo te što

---

⁷⁶ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, *Bioetika iz teološke perspektive*, 207-208.

⁷⁷ Usp. Živan BEZIĆ, Znanost i vjera, u: *Crkva u svijetu*, 37 (2002.) 2, 211-212.

⁷⁸ Usp. Anton TAMARUT, Odnos vjere i razuma u svjetlu čovjekove stvorenosti na sliku Božju, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 2, 253.

podrazumijeva moralnim, a što nemoralnim i slično. Upravo tu dolazi do jaza i podijeljenih mišljenja, a nerijetko se ide iz krajnosti u krajnost jer bioetika obuhvaća čitav spektar različitih pravaca kojima je u fokusu upravo život čovjeka.⁷⁹ Za početak valja objasniti što uopće predstavljaju etika i moral. Grčka riječ *ethos* predstavlja preteču latinskog izraza za moral, a označava običaj i zavičaj, ali i ćud čovjeka. Moral (lat. *mores, moralis*) izvorno u latinskom jeziku označava način na koji se živi, ponašanje ili običaj. U hrvatskom jeziku prevodi se riječju *ćudoređe*, što doslovno znači dovođenje čovjekove ćudi u red. Stoga možemo reći da su etika i moral po biti istoznačni jer im je temeljni kriterij ponašanje čovjeka, koje je normirano prema *idealu dobra*, a dobro predstavlja konačnu svrhu čovjeka, odnosno sreću. Ipak, određeni etičari su u potpunosti izvitoperili smisao te svrhe (sreće), svodeći je na puki materijalizam, interes, uživanje i slično. Od 20. stoljeća ideal dobra počinje se podrazumijevati kao *vrednota*, a ona sama po sebi predstavlja sintezu svega korisnoga i dobroga za čovjeka, bilo da je riječ o fizičkom ili duhovnom aspektu. Važno je naglasiti da temeljni izvor etike i morala predstavlja Bog jer je upravo on temeljni izvor dobra.⁸⁰

Bioetika se razvila šezdesetih godina 20. stoljeća, provođenjem istraživanja etičkih učinaka tehnologije biomedicine i propitivanjem transformacije društvenog moralnog poretka, čime su se bavili ljudi raznih profila. To je automatski postalo i pitanje čitavog društva u globalnom smislu jer je to nešto što se tiče svih ljudi te je zato bilo nužno dati odgovore na mnoštvo pitanja koja se tiču čovjekova života i dostojanstva, kao što su primjerice umjetna oplodnja, transplantacija organa, genetičko inženjerstvo i ostale značajne teme. Bioetika se izvorno razvila na području Amerike, gdje su osnovani prvi etički komiteti, a razne bioetičke ustanove ubrzo nakon toga su se proširile i na ostatak svijeta. Bioetika je tako postala orijentir društveno-etičkih poteškoća, ali istovremeno i promicatelj društvenog napretka. Ona je interdisciplinarna ili pluriperspektivna znanost jer kroz interakciju mnoštva perspektiva stvara temelje za razmatranje pitanja vezanih za život i očuvanje istoga, a njezin sadržaj prožima se i na društvene i na humanističke znanosti.⁸¹

Naziv *bioetika* satkan je od riječi *bios*, što znači život, i *ethos*, što znači etika ili pak moral. Osmislio ga je 1970. Van Rensselaer Potter, američki sveučilišni profesor, predstavljajući bioetiku takozvanom znanostu o preživljavanju. Objavio je i knjigu o bioetici i

---

⁷⁹ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, Bioetički izazovi. Izazovi globalne bioetike i biotehnologije, u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 2, 395.

⁸⁰ Usp. Živan BEZIĆ, Znanost i vjera, 215-216.

⁸¹ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, Bioetički izazovi. Izazovi globalne bioetike i biotehnologije, 395-397.

važnosti iste, što je zaintrigiralo mnoštvo ljudi koji su pokazali interes za tu temu. Potrebno je reći kako su već u samim počecima bila podijeljena mišljenja glede bioetike i njezinog formiranja, ali i općenitog shvaćanja iste. Tako je, prema mišljenju kardinala Lozana Barragana, za formiranje bioetike bila krucijalna enciklika *Humanae Vitae* iz 1968., o kojoj će biti govora u nastavku seminara. No, s navedenim stavom nisu se slagali ni liječnik André Hellegers ni filozof Daniel Callahan. Oni su pak stvorili bioetiku mimo crkvenog učiteljstva te su pokrenuli bioetičke centre koji su prvotno bili ekumenski usmjereni, no na koncu su se u cijelosti sekularizirali, smatrajući da apsolutno ništa ne veže teologiju i bioetiku. Inače, tvorcem bioetičke teorije smatra se Joseph Fletcher, protestantski teolog koji je bio pobornik liberalnih stavova, podržavajući abortus, eutanaziju i slične stvari kojima se bavi bioetika. S obzirom na spomenute prijeopore oko nastanka bioetike i različitog tumačenja iste, možemo reći da se bioetika dijeli prvenstveno na laičku i religioznu, premda postoji mnoštvo drugih podjela. Suvremeni pojam bioetike referira se na *biocentriizam* koji predstavlja odgovornost čovjeka prema svakom obliku života koji postoji, kako prema svome, tako i prema životima drugih ljudi i svih živih bića koja postoje. Ukratko, podrazumijeva se odnos čovjeka prema prirodi kao cjelini, što papa Ivan Pavao II. opisuje kao ljubav prema samome životu, ističući pritom čovjeka i vrijednost njegova života.⁸² Papa tako u enciklici *Evangelium Vitae* progovara o čovjeku modernoga vremena, preplavljenom svakojakim opasnostima koje vrebaju sa svih strana te pritom ozbiljno narušavaju njegov život i dostojanstvo, a glavni cilj enciklike je zauzimanje za dostojanstvo ljudske osobe i život koji se treba čuvati i poštovati jer predstavlja ono najvrjednije što nam je Bog darovao.⁸³ Osim spomenute enciklike o kojoj će biti više govora kasnije, valja reći kako se papa u više navrata doticao bioloških i genetičkih tema u kontekstu čovjekova dostojanstva. Tako je ustvrdio da su dozvoljeni isključivo oni eksperimenti koji imaju za cilj dobrobit osobe i koji ne ugrožavaju njezino dostojanstvo, neovisno o tome u kojoj životnoj fazi ona bila. Sve ono što ima drugačiju svrhu i što izravno ili neizravno ugrožava osobu i njezino dostojanstvo, nije i nikako ne može biti dozvoljeno.⁸⁴

Stoljeće u kojem živimo nazvano je biotehnološkim stoljećem s razlogom, ali to nosi i niz opasnosti, unatoč svim prednostima koje napredak znanosti donosi. Činjenica je da će se putem

---

⁸² Usp. *Isto*, 397-399.

⁸³ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, Antropologija i neke posebnosti enciklike "Evangelium Vitae", u: *Služba Božja*, 36 (1996.) 4, 307.

⁸⁴ Usp. Ivan KEŠINA, Genetika i genetičko inženjerstvo-povijest, šanse i opasnosti, u: *Crkva u svijetu*, 35 (2000.) 1, 25.

biotehnoloških dostignuća omogućiti radnje poput određivanja djetetova spola, genske regulacije, uzgajanja životinja u svrhu transplantacije ljudskih organa i štošta drugo, što je uistinu zastrašujuće jer sve to dovodi do dehumanizacije čovjeka i društva uopće. Nažalost, već možemo svjedočiti brojnim učincima znanosti koji direktno narušavaju ljudsko dostojanstvo. U demokratskom svijetu znanstvenici nemaju pravo na etičku prosudbu jer glavnu ulogu u čitavoj toj priči igra svjetska elita koja diktira pravila na globalnoj razini, težeći isključivo profitu. Najžalosnije je što u tom slučaju znanost, kojoj je cilj sveopći boljitak života čovjeka, biva u zamci jer zbog političkih igrice gubi funkciju vjerodostojnog procjenitelja pravih ljudskih vrijednosti. Odvajanje znanosti od etičkih/moralnih vrijednosti predstavlja veliku opasnost za čovječanstvo. Stoga mnoge etičare, kao i sve ljude zdravog razuma, sablažnjava potencijalno kloniranje čovjeka te druge kontroverzne stvari, uzimajući u obzir da genetičko inženjerstvo uistinu može modificirati ljudsku vrstu. Nanotehnologija ima za cilj transformirati čovjeka i omogućiti mu što duži životni vijek, čak i besmrtnost, ali to naveliko prelazi okvire čovjekova dostojanstva jer čovjek ne smije znanosti služiti kao igračka. Čovjek, pokušavajući upravljati ljudskim životima, postaje idolopoklonik i gazi dostojanstvo ljudske osobe. Ipak, sve to podržava transhumanizam ili, drugačije rečeno, posthumanizam, filozofska škola koja smatra tehnologiju nužnom za napredak čovjeka, ali u tolikoj mjeri da će on postati posthumano biće jer će nadići ljudsku vrstu. Transhumanizam razdire ljudsko dostojanstvo i negira trajnost ljudske naravi te smatra da u prirodi ne postoji ništa sveto što bi se moralo čuvati, već je sve podložno manipulacijama raznih oblika.⁸⁵

Jedno od gorućih bioetičkih pitanja upravo je pitanje dostojanstva ljudske osobe nerođenog djeteta, kojim se propituje se može li ono kao takvo imati status osobe i tretirati se kao ljudsko punopravno biće. Unatoč žestokim raspravama glede toga, uvijek dolazimo do tvrdnje da ljudski život počinje začecem, što znači da se čovjek smatra osobom već u prvom razvojnom stadiju života, kao zigota. Osim kršćanskog tumačenja, to se može potkrijepiti i u metafizičkom, kao i u znanstvenom smislu. Dakle, ne postoji potencijalna osoba, već osoba u cijelosti, bez obzira na životni stadij. Stoga se čovjek od samoga začeca smatra osobom i ima svoje dostojanstvo.⁸⁶ Čovjek je, dakle, čovjek od samog početka svoga postojanja, od trenutka spajanja muške i ženske spolne stanice – formiranja zigote. Već u zigoti je usađena čovjekova bit koja obilježava njegovo čovječstvo i čini ga jedinstvenim bićem čiji će se potencijali tek razviti i realizirati kroz budućnost.

---

⁸⁵ Usp. Luka TOMAŠEVIĆ, Bioetički izazovi. Izazovi globalne bioetike i biotehnologije, 404-408.

⁸⁶ Usp. Borislav DADIĆ, Ivana KNEŽIĆ, Metafizička istraživanja o osobi, 559.

Rađanjem dijete prelazi iz neočitovanog u očitovani svijet, ali je jednako postojalo prije tog događaja kao što postoji u nama vidljivom, izvanjskom svijetu. S obzirom da je nerođeno dijete punopravno ljudsko biće s dostojanstvom ljudske osobe, sasvim je logična zabrana abortusa.⁸⁷

3.1.2. Čovjek u kontekstu različitih svjetonazora

Mnoštvo je različitih mišljenja o poimanju čovjeka i njegova dostojanstva, a samim time i odgovora na pitanje tko je uopće čovjek i što on predstavlja. Dvije su temeljne oprečne strane kada je riječ o relevantnosti socijalnih i etičkih posljedica tih odgovora. Prva je ona koja se zalaže za život i njegovu zaštitu od samoga začeca te time podrazumijeva vrednovanje dostojanstva ljudske osobe u pravom, kršćanskom smislu. Druga je pak ona koja podržava samostalno odlučivanje o životu vlastitoga djeteta. U srži i jednog i drugog stava je određeni svjetonazor kao temelj formiranja života. Svi ti stavovi, kakvi god oni bili, povezani su s perspektivom o čovjeku koja se uvelike promijenila s napretkom znanosti. Stalno se pomiču granice, ali se u svemu tome zaboravlja na čovjekovo dostojanstvo te se njime manipulira na vrlo perfidan način. Upravo su spomenute granice ključ polemiziranja oprečnih strana jer ih ljudi ne shvaćaju na isti način. Svakako, ono što moramo istaknuti je da je znanost uvelike pridonijela razvoju čovječanstva i u mnogočemu olakšala život ljudima, ali istovremeno, koliko god je poboljšala kvalitetu života, toliko je u mnogočemu prodrila u ljudsko dostojanstvo, što predstavlja veliku opasnost za čovjeka u modernom vremenu. Različiti svjetonazori različito tumače dostojanstvo čovjeka pa je tako i kada govorimo o filozofskoj antropologiji. Njezino temeljno ishodište je dvojba između sinteze teorija različitih znanosti o čovjeku i, s druge strane, kretanja u filozofskom duhu, točnije od čovjekova osobnog iskustva (jastva), preko kojeg će doći do koncepcije čovjekove biti. Cilj je povezati filozofski i antropološki aspekt ljudske stvarnosti, ali je bitno da se polazi od pretpostavke što je čovjek. No, uzimajući u obzir da bit čovjeka itekako nadilazi sve aspekte empirijskoga te određuje čovjeka onim što on jest upravo radi iste, nju nije moguće spoznati empirijskom znanošću. Upravo dimenzija te biti pretpostavka je empirijskoj znanosti jer čovjekovo predrazumijevanje o samome sebi prethodi svemu ostalom. Filozofska antropologija promatra čovjeka kao cjelinu te tako pored čovjekove biti razmatra i različite teorije o čovjeku u znanstvenom smislu kako bi došla do određenih rezultata. Čovjek se konstantno razvija i mijenja

---

⁸⁷ Usp. Mirjana RADAN, Čovjek u razvojnom stadiju zametka, u: *Obnovljeni život*, 71 (2016.) 4, 491-493.

i to traje od njegova začeca pa sve do smrti, no njegova bit uvijek ostaje nepromijenjena.⁸⁸ On je uvijek isti i jedinstven kao takav, a jedinstvo identiteta omogućuje mu njegova supstancija po kojoj on i jest ono što jest i nikad to neće prestati biti jer je to srž njegova postojanja, bivstvovanja.⁸⁹

Čovjekova bit ne može se definirati u apsolutnom smislu jer ona predstavlja stup čovjekova dostojanstva. Stoga je potrebno postaviti određene granice u kontekstu znanosti i eksperimentiranja nad čovjekom, kako se ne bi povrijedilo njegovo dostojanstvo kojim se podrazumijeva da je čovjek nedodirljivo biće. To se može potkrijepiti i teološkim i filozofskim aspektima. S teološkog gledišta, tu se možemo nadovezati na čovjekovu sličnost s Bogom. S filozofskog gledišta, to se podrazumijeva jer je čovjek transcendentno biće.⁹⁰ Bog je apsolutna istina i bitak po kojemu je svako biće postojano i jest upravo ono što jest, a čovjek kao biće sudjeluje u Božjem bitku jer je od njega i nastao. Ono u čemu se zapravo slažu i teologija i filozofija je činjenica da upućuju na postojanje apsolutne istine, samo ih tumače na različite načine.⁹¹ Transcendentnost čovjeku omogućuje razumijevanje samoga sebe u kontekstu bitka. Međutim, za čovjeka je osim transcendencije karakteristična i imanencija pa se za njega kaže da je *između*. Kada je riječ o čovjekovoj svijesti, razlikujemo dvije strukture koje se promatraju kao jedna cjelina, a to su luminoznost i intencionalnost. Intencionalnost upućuje na subjekt svijesti koji pripada čovjeku kao pojedincu te na objekte koji se nalaze izvan pojedinca, točnije predmete o kojima govori. Luminoznost predstavlja stvarnost koja obuhvaća i subjekt i objekt, a s njome je povezana svijest čovjeka. Tu je zakazala filozofija jer se fokusirala na intencionalnost, što je negiralo spominjanje Boga kao refleksiju svijesti čovjeka. Eric Voegelin tvorac je podjele navedenih struktura svijesti i on naglašava čovjekovu racionalnost koja uključuje sve dimenzije bitka, podrazumijevajući i onostranost, a upravo u racionalnosti kao takvoj možemo prepoznati povezanost sa svjetonazorom.⁹²

Kada govorimo o etičkim implikacijama ljudskog dostojanstva, vrlo je važno spomenuti ljudska prava jer ona proizlaze upravo iz dostojanstva ljudske osobe, univerzalna su i odnose se na svakog čovjeka pojedinačno. Dostojanstvo je usađeno u samoj biti čovjeka i zato je ono glavni izvor ljudskih prava, a ljudska prava su tek u formalnom obliku produkt društvenog dogovora.

---

⁸⁸ Usp. Nenad MALOVIĆ, Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora, 43-47.

⁸⁹ Usp. Borislav DADIĆ, Ivana KNEŽIĆ, Metafizička istraživanja o osobi, 555.

⁹⁰ Usp. Nenad MALOVIĆ, Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora, 51.

⁹¹ Usp. Ante ŠKEMBER, Istina u filozofiji i objavi. Poimanje istine u filozofiji i kršćanstvu, u: *Nova prisutnost*, 10 (2012.) 1, 105; 111.

⁹² Usp. Nenad MALOVIĆ, Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora, 51-52.

Prema tome, princip čovjekova dostojanstva glavni je princip iz kojeg proizlaze svi ostali principi, kako moralni tako i oni pravni. Dostojanstvo čovjeka proizlazi iz *imago Dei*, što smo već jako dobro razjasnili, a negiranje toga apsolutno ne utječe na vjerodostojnost navedenog. Čak i ako gledamo s filozofskog aspekta, to se može argumentirati činjenicom da je čovjek transcendentno biće.⁹³

3.2. Čovjekov identitet u okviru socijalne komponente

Razumijevanje čovjekova identiteta vrlo je važno kada govorimo o društvenom životu. Termin identitet istovremeno označava i ekvivalentnost i diferentnost, pri čemu se podrazumijeva određena trajnost istih, a navedeni pojmovi upućuju na komparaciju između individua ili pak stvari. Socijalni identitet predstavlja shvaćanje samih sebe, ali i drugih oko nas, također i obrnuto. O identitetu se intenzivno počelo govoriti u devetnaestom stoljeću, posebno u znanstvenom, kulturološkom i političkom kontekstu, što je posljedica utjecaja raznih revolucija, prosvjetiteljstva, romantizma i raznoraznih drugih događaja koji su tome bili okidač. S obzirom da su postojeći vrijednosni sustavi bili prilično destabilizirani i loši u svakom smislu, to je rezultiralo poteškoćama u procesu socijalizacije individua u društvu i sve više se javljala se potreba za promjenama.⁹⁴

Prije detaljnijeg govora o strukturi čovjekova identiteta u općem smislu, istaknut ćemo identitet čovjeka u kršćanskom smislu, što je vrlo bitno. Identitet kršćanina proizlazi upravo iz čovjekove slobode, a sloboda proizlazi iz čovjekove transcendentnosti, koja nam omogućuje povezanost s onostranim, čiji krajnji cilj je Bog. Tu dolazimo do čovjekovog dinamizma, što hoće reći da čovjek neprestano teži za nečim, neprestano je u traganju za samim sobom, ali se nikada u potpunosti ne može "otkriti". No, njegova potraga je potraga za vlastitim i temeljnim izvorom, a taj izvor predstavlja sam Bog. Čovjek je, da tako kažemo, između neba i zemlje. To kažemo jer je i duhovno i tjelesno biće, što znači da je u tjelesnom smislu ograničen na ovozemaljski život, a s druge strane, ima duhovnu dimenziju koja mu omogućuje da transcendira ovozemaljski svijet te je povezan s Bogom za kojim neprestano čezne. Dakle, čovjek je razumsko i slobodno biće koje

---

⁹³ Usp. *Isto*, 53-54.

⁹⁴ Usp. Ivan CIFRIĆ, Krunoslav NIKODEM, Socijalni identitet u Hrvatskoj. Koncept i dimenzije socijalnog identiteta, u: *Socijalna ekologija*, 15 (2006.) 3, 173-174.

svoju konačnu i potpunu slobodu može ostvariti samo u Bogu, o kojemu jedino i ovisi i u kojemu, u konačnici, ostvaruje puninu svoga bića.⁹⁵

Ono što struktura identiteta prvenstveno predstavlja su odnosi koji mogu biti individualni ili pak kolektivni, a razlikujemo pet osnovnih tipova: ja – drugi ljudi – svijet – priroda – Bog. Identitet se gradi unutar društva jer čovjek se razvija kao individua, ali ga društvo u mnogočemu oblikuje i brojne su okolnosti koje utječu na njegov razvoj. U ključne dimenzije identiteta spadaju obitelj, religija, nacionalnost, klasa i slično, a kroz njih se prožimaju individualno i kolektivno te je na taj način pojedinac integriran u društvo. Percepcija identiteta je, prema mišljenju Stuarta Halla, razvijena kroz tri krucijalne faze koje su različito poimale identitet. Prva je obilježena dolaskom moderne. U vremenima prije moderne društvo je identitet percipiralo u tradicionalnom kontekstu, s naglaskom na religioznost, ali u šesnaestom stoljeću postaje aktualna nova percepcija koja naglašava jedinstvenost čovjekova identiteta. Ta faza traje naredna dva stoljeća, a Hall je naziva *prosvjetiteljskim subjektom*, ističući čovjeka kao racionalno biće. Druga faza nastaje kao produkt niza promjena u društvu tijekom devetnaestog stoljeća, a obilježava je *sociološki subjekt*. Čovjekov identitet intenzivnije se promatra u okviru društvenih normi, profesija, nacija i slično, pri čemu njegova jedinstvenost biva ugrožena zbog procesa urbanizacije i ostalog. Treća faza dovodi do *postmodernog subjekta* čije je glavno obilježje dezintegracija čovjekova identiteta.⁹⁶

---

⁹⁵ Usp. Nikola DOGAN, Kršćaninova specifičnost u svijetu prema II. vaticanskom saboru, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2-3, 210-211.

⁹⁶ Usp. Ivan CIFRIĆ, Krunoslav NIKODEM, Socijalni identitet u Hrvatskoj. Koncept i dimenzije socijalnog identiteta, 175-176.

4. SUVREMENI IZAZOVI DOSTOJANSTVA LJUDSKE OSOBE

U posljednjem, četvrtom poglavlju seminara govorit ćemo o suvremenim izazovima priznavanju ljudskog dostojanstva. Bit će govora o društvenim nejednakostima, između ostalog i o kontrastu između prava čovjeka u bogatim i siromašnim zemljama, premda bogata i gospodarski razvijena zemlja ne znači nužno da se u njoj poštuju prava i dostojanstvo čovjeka. Govorit će se i o različitim oblicima totalitarizma i brojnim izazovima koji se nameću društvu suvremenog doba, nanoseći pritom ogromnu štetu dostojanstvu čovjeka, pri čemu će naglasak biti na dženderizmu koji se na veoma perfidan način uvlači u sve pore društva te postupno preuzima dominaciju na globalnoj razini. Na koncu poglavlja navest ćemo ključne probleme priznavanja dostojanstva ljudske osobe, kao i potencijalna rješenja istog.

4.1. Ambivalencija poštovanja prava čovjeka u bogatim i siromašnim zemljama

Bilo bi idealno kada bi u svijetu postojala potpuna ravnopravnost među ljudima, bez obzira kojem narodu, vjeri ili rasi oni pripadali, te kada ne bi postojale nikakve podjele, odnosno oblici diskriminacije. Međutim, realnost je drugačija i činjenica je da je oduvijek bilo i bit će nejednakosti među ljudima diljem svijeta. Ipak, Crkva je ona koja je otvorena svima i djeluje u Kristovo ime, ističući solidarnost i jedinstvo svih ljudi s Bogom.⁹⁷ S obzirom da je čovjek društveno biće i da živi u zajednici, podrazumijeva se stvaranje diferencijacije koja upućuje na podjelu rada u društvu, pri čemu svatko dobiva određenu funkciju. To rezultira stvaranjem razlika koje formiraju društveni status svakog ponaosob. Nužna je pritom pravilna raspodjela funkcija, sukladno kvalitetama koje određeni pojedinac posjeduje, ali vrlo je važan faktor i obrazovanje, što se svakako podrazumijeva. Ipak, potrebno je reći kako društvena nejednakost dolazi u obzir neovisno o društvenom sloju te rangiranje nije nužno uvjetovano različitošću statusa i funkcija unutar društva.⁹⁸

Jedan od temeljnih problema je društvena stratifikacija koja dovodi do stvaranja društvenih slojeva, a navedena društvena nejednakost temelji se na nepravilnoj raspodjeli društvenih dobara. Govoreći o stratifikacijskim dimenzijama, uglavnom se primjenjuje predodžba Maxa Webera koja

---

⁹⁷ Usp. Nedjeljka s. Valerija KOVAČ, Denis BARIĆ, *Teologija pred izazovima: Identitet – Migracije – Sveučilište*, Zbornik radova, Zagreb, 2021., 108.

⁹⁸ Usp. Irena MUSA, Društvene nejednakosti i siromaštvo, u: *Hum*, 14 (2019.) 22, 48-49.

podrazumijeva statusnu, ekonomsku i političku dimenziju. Čovjek se rađa u stratifikacijskoj kategoriji, a pozicija čovjeka u stratifikacijskom kontekstu igra bitnu ulogu u njegovom životu. Jedan od najistaknutijih teorijskih pristupa glede društvene stratifikacije je onaj Karla Marxa, koji u žarište stavlja ekonomske odnose i smatra kako je stratifikacija štetna po društvo jer predstavlja trajnu nejednakost između klasa u društvu. Prema njegovom mišljenju, kapitalizam je temeljni uzrok čovjekove otuđenosti, a najveći razlog zbog kojeg ima izraženu averziju prema kapitalizmu je njegov oligarhijski karakter koji radnu snagu pretvara u robu.⁹⁹

Siromaštvo je jedan od vodećih problema u čitavom svijetu. Najugroženiji su stanovnici azijskog područja, s naglaskom na Indiju, te oni s područja srednje i južne Afrike. U tim dijelovima svijeta najzastupljeniji su glad i siromaštvo, premda postoje i urbani dijelovi svijeta u kojima prevladavaju isti problemi. Unatoč tome što su glađu i neimaštinom najvećim dijelom obuhvaćene ruralne, poljoprivredne sredine, evidentno je da uzrok gladi kao pošasti globalnih razmjera nije deficit prehrambenih namirnica, već loša raspodjela dobara koja dovodi do poražavajuće kupovne moći ljudi u krajevima zahvaćenima glađu i neimaštinom. Upravo tu nastaje paradoks jer uglavnom takva područja imaju značajnu ulogu u proizvodnji hrane za svjetsko tržište, a tamošnji ljudi se izrabljuju kao jeftina radna snaga i žive u nehumanim uvjetima, dok se nauštrb istih bogate moćnici u gospodarski razvijenim zemljama. To je poražavajuća realnost današnjice i najveća nepravda koja postoji u 21. stoljeću.¹⁰⁰

Siromaštvo je oduvijek postojalo te se ono, zahvaljujući pojavi društvenih klasa, tretiralo kao patološka pojava, pri čemu su stajališta u društvu bila dvojaka. S jedne strane je postojala empatija prema njima, a s druge strane se gajila velika averzija prema istima. Srednji vijek je u tom kontekstu obilježila takozvana ekonomija spasa koju je provodila Crkva pomažući siromašnima. S ciljem pomaganja potrebitima, utemeljene su bolnice i sirotišta. Nadalje, industrijalizacija i modernije društvo doveli su do niza promjena, s naglaskom na područje Europe. Tijekom 18. stoljeća mijenja se pogled na siromaštvo i nezaposlenost, koji se konačno percipiraju kao socijalni problemi. U 19. stoljeću formira se i socijalno osiguranje na razini države, što je izuzetno pridonijelo cjelokupnoj sigurnosti i sveopćem boljitku društva. Tijekom 20. stoljeća pitanje siromaštva je zadobilo veću pažnju, s naglaskom na ljudska prava. Međutim, poslije

---

⁹⁹ Usp. *Isto*, 49-51.

¹⁰⁰ Usp. Katica KNEZOVIĆ, Agrogenetički inženjering u suzbijanju siromaštva i gladi u svijetu – moralno-etičke implikacije, u: *Nova prisutnost*, 5 (2007.) 3, 272-275.

Drugog svjetskog rata ono se pomalo zapostavilo u zapadnom svijetu gdje je vladalo takozvano društvo obilja. No, šezdesetih godina iznova se osvještava problem društvenih nejednakosti i siromaštva. U počecima se mislilo kako je siromaštvo *status quo*, no s vremenom se pokazalo da to baš i nije tako te da postoji mnoštvo uzroka siromaštva koje je vazda prisutno u svijetu, s tim da postoji razlika između onog kratkotrajnog i dugotrajnog koje je pak ustaljeno u određenim društvima svijeta. Ova druga vrsta je ona problematična s kojom se i danas velik dio svijeta susreće te i dandanas predstavlja jedan od gorućih problema.¹⁰¹ Na koncu dolazimo do analiziranja svijeta u kojem živimo te si postavljamo različita pitanja. Kakvo je to društvo i kakva je to zaštita ljudskih prava te uopće govor o dostojanstvu ljudske osobe kad stotine milijuna ljudi diljem svijeta i u ovome trenutku živi nedostojno jednog normalnog ljudskog života?

4.2. Novi oblici totalitarizma i dostojanstvo ljudske osobe

Totalitarizam podrazumijeva političku diktaturu pojedinca (vođe) nad čitavim narodom, a uključuje jednu jedinu ideologiju, partiju i apsolutni autoritet diktatora. Cilj totalitarizma je ukidanje barijere između javne i privatne sfere te uspostava potpune dominacije nad čovjekom. Možemo reći kako je svaka vrsta totalitarizma okarakterizirana stavom da su ljudi zamjenjiv i bezvrijedan višak koji se tretira kao roba. U totalitarističkom režimu ne da se samo gazi čovjekovo dostojanstvo, nego se nastoji sustavno iskorijeniti sve ono što čovjeka čini čovjekom. Govoreći o totalitarizmu, nama prvenstveno padaju na um nacizam, fašizam, komunizam i ostali *-izmi*.¹⁰²

Mnogi od njih pripadaju prošlosti, ali i u današnje vrijeme postoje neki od njih, a sa sigurnošću možemo reći kako je Sjeverna Koreja najevidentniji primjer toga. Ona predstavlja sustavno razaranje čovjeka u cijelosti, udarajući svim silama na dostojanstvo ljudske osobe. To je čisti primjer dehumanizacije, ujedno i kontrasta između uznapredovale tehnologije i jednako tako pogaženog morala i ljudskih vrijednosti. U totalitarističkoj Sjevernoj Koreji apsolutno sve je usmjereno promidžbi ne samo vođe, već i čitave dinastije Kim, čije glavno obilježje je fanatično

---

¹⁰¹ Usp. Irena MUSA, Društvene nejednakosti i siromaštvo, 57-60.

¹⁰² Usp. Josip JELENIĆ, Totalitarizam: političko, sociološko i gospodarsko očitovanje, u: *Obnovljeni život*, 51 (1996.) 1-2, 15-16.

ispiranje mozga čitavog naroda. Ono je prisutno više nego igdje drugdje u svijetu i nezamislivih je razmjera, što ukazuje na najekstremniju režimsku okorjelost.¹⁰³

Ipak, važno je naglasiti kako totalitarizam ima tisuću lica i nije uvijek lako uočljiv, već naprotiv. Vrlo često se krije iza fasade lažne demokracije jer demokracija u suštini predstavlja neostvariv ideal. Rušenje režimskih sustava i stvaranje onih tobože demokratskih nije ništa drugo doli prelazak iz jedne vrste ropstva u drugu, samo na indirektan način. Stoga možemo reći da totalitarizam uključuje mnoštvo različitih strategija kojima manipulira masama.¹⁰⁴ Ukratko rečeno, u kojem god sustavu se nalazili, oligarhija će uvijek na perfidan način upravljati svijetom te ćemo uvijek biti pod nečijom "čizmom". Zato ćemo u nastavku progovoriti o jednom od najvećih zala svih vremena i vjerojatno najgorem obliku totalitarizma ikad, a to je rodna ideologija ili dženderizam.

4.2.1. Rodna ideologija i dostojanstvo ljudske osobe

Rodna ideologija ili dženderizam predstavlja najnoviji, ujedno i najgori od svih dosadašnjih tipova totalitarizma u povijesti čovječanstva, a stvoren je u okviru demokracije koja sama po sebi predstavlja moderni vid totalitarističkog sustava. To je prikrivena ideologija koja suptilno, ali sigurno promovira kulturu smrti, pošast modernoga doba koju je i papa Ivan Pavao II. nerijetko spominjao. Ona promiče sve ono čemu je cilj uništenje čovjeka, uključujući kontracepciju, abortus, rodnu teoriju i sve što ima veze s tim, ali se prezentira na vrlo podmukao način pa ljudi ne shvaćaju njezinu svrhu. Prva osoba koja je ovu zapadnjačku politiku prozvala totalitarizmom je Rocco Buttiglione, talijanski političar čiju kandidaturu za povjerenika EU nije prihvatila, unatoč njegovom visokopozicioniranom političkom statusu, upravo zbog njegovog katoličanstva i oprečnog mišljenja glede homoseksualnosti. Već to je jedan od pokazatelja opasnosti takozvane moderne Europe i svijeta uopće, koji uvelike kontriraju kršćanskim načelima, a samim time i čovjeku, udarajući ponajprije na njegovo dostojanstvo. Zato demokracija predstavlja novu, podlu vrstu totalitarizma koja želi stvoriti takozvanu ateističku religiju, što predstavlja vrhunac čovjekova idolopoklonstva. Zašto je onda demokracija čisti oblik

---

¹⁰³ Usp. Robert BOŠNJAK, *Apsolutna vlast i oružje za masovno uništenje kao strategija očuvanja vladavine dinastije Kim*, u: *Strategos*, 2 (2018.) 2, 34.

¹⁰⁴ Usp. Josip JELENIĆ, *Totalitarizam: političko, sociološko i gospodarsko očitovanje*, 30-33.

totalitarizma? Upravo zato što se nameće svima, ali na iznimno lukav način. Ona je zapravo paravan za prevlast oligarhije jer u suštini prava demokracija ni ne postoji, već je neka vrsta ideala koji nije ostvariv, s obzirom na ljudsku narav kakva jest. Međutim, mnogi ljudi nisu svjesni opasnosti koju za sobom povlači demokracija i baš zato je ona najgori od svih mogućih oblika totalitarizma, s naglaskom na dženderizam. Postupno i neprimjetno zahvaća čovjekovo biće u cijelosti. Stoga je važno govoriti o problemu dženderizma jer je to nešto što se itekako tiče svih ljudi na svijetu, s obzirom da za cilj ima potpunu dominaciju nad čitavim čovječanstvom.¹⁰⁵ Totalitarizmi suvremenog doba ugniježdeni su u svim porama društva i zato je potrebno biti na oprezu više no ikad, uzimajući u obzir da je demokracija plodno tlo za stvaranje i postajanje istih, a tome svjedočimo svakodnevno.¹⁰⁶

Prva osoba uz koju vežemo dženderizam je Aleister Crowley koji je najzapaženiji bio po okultizmu i kao autor Knjige zakona koja odobrava čovjeku da radi sve što poželi. Crowley je bio najveća inspiracija za Antona LaVeyja koji je 1966. u San Franciscu utemeljio Sotonističku Crkvu, zbog čega se smatra tvorcem suvremenog sotonizma. Navedeni dvojac poslužio je kao velika inspiracija za mase ljudi iz različitih društvenih sfera, među kojima je bio i zoolog Alfred Kinsey koji je napisao dvije knjige koje su munjevitom brzinom stekle titulu bestselera, a poznatije su kao Kinseyjeva izvješća. Promovirao je potpuno iskrivljenu i abnormalnu sliku spolnosti, podržavajući silovanje djece, zoofiliju i niz drugih perverzija. Sve ono što je zdravom razumu normalno, on je smatrao nenormalnim i obrnuto. Upravo njegova djela bila su povod prvog homoseksualnog pokreta u LA-u (1950.), prema ideji Harryja Hayja, jednog u nizu istaknutih dženderista. Svi članovi društva bili su ljevičarski orijentirani te su zagovarali borbu za stvaranje nove društvene klase. Osim navedenoga, u periodu "revolucije" značajan je bio i Hugh Hefner koji je svijetu prezentirao *Playboy*, magazin promiskuitetnog karaktera, namijenjen muškarcima. Uz to, postaje popularno pisanje knjiga erotskog karaktera, snimanje filmova pornografskog sadržaja i štošta sličnoga karaktera. Šezdesete godine obilježila je, između ostalog, i pojava kontracepcijske pilule pa je to doba poznato i kao doba seksualne revolucije. Značajan je bio i porast broja razvoda brakova, ali i raznih oblika promiskuiteta. Senzacija su bili i hipi pokreti koji su zagovarali maksimalne oblike hedonizma i nemorala poput kojekakvih seksualnih perverzija, konzumiranja raznih droga i tako dalje. Termin rodnog identiteta uveo je John Money, promičući tezu o spolnosti

---

¹⁰⁵ Usp. Ivan POLJAKOVIĆ, Dženderizam – novi oblik totalitarizma, u: *Crkva u svijetu*, 55 (2020.) 4, 753-754.

¹⁰⁶ Usp. Josip JELENIĆ, Totalitarizam: političko, sociološko i gospodarsko očitovanje, 33.

čovjeka, koja podrazumijeva da spol nije ključan za određivanje roda koji se stječe rođenjem te se potom formira kroz čovjekovu društvenu dimenziju tijekom života. Tako se termin roda počeo primjenjivati i u kontekstu rodne ideologije, pored onog uobičajenog, gramatičkog. Od istaknutih dženderističkih teoretičarki važno je spomenuti Simone de Beauvoir i Judith Butler, koje su se također bavile tematikom rodne ideologije.¹⁰⁷

Temeljno obilježje dženderizma je *pranje mozga* (kin. *hsi nao* = prati mozak), a tvorac te sintagme je Edward Hunter, novinar koji je za spomenuti izraz bio inspiriran torturom američkih vojnika tijekom Korejskog rata, koji su svoju izvornu perspektivu o ratu u cijelosti zamijenili neprijateljskom ideologijom. Najveći "ispirajući mozga" suvremenog svijeta su masovni mediji: novine, televizija, internet i ostalo. Tu dolazimo do kriptokracije ili koncepta kojim skrivena elita upravlja svjetskom populacijom, što je oprečno istinskoj demokraciji koja, sudeći prema tome, ni ne postoji.¹⁰⁸ Govoreći o medijima i njihovoj etičnosti, Crkva se zalaže za pravo novinara na prigovor savjesti, kojim se želi staviti naglasak na očuvanje moralnosti i čovjekova dostojanstva.¹⁰⁹ Među strategijama kojima dženderisti nastoje potpuno zavladata svijetom krije se i globalizam, poznatiji kao novi poredak svijeta. Poražavajuća je činjenica da oni svoju podmuklu ideologiju promoviraju preko UN-a, EU i brojnih drugih međunarodnih organizacija. Dakako, pored njih postoji i mnoštvo nevladinih udruga kojima je cilj promidžba dženderizma. Osim globalizma, upečatljiva strategija je i odlično uklapanje dženderizma u druge totalitarističke sustave. Kao primjer možemo navesti prihvaćanje kontracepcije na prostoru bivše Jugoslavije već šezdesetih godina, kao i odobrenje Zakona o pobačaju 1978. Razlog zbog kojeg se dženderizam vrlo jednostavno stapa s ostalim totalitarizmima vrlo je logičan. Svaki totalitarizam okrenut je protiv Boga.¹¹⁰

Navodeći problematiku novih oblika totalitarizma, važno je podvući crtu i razjasniti zašto je rodna ideologija toliko opasna za čovjeka, točnije zašto je protiv dostojanstva ljudske osobe. Objašnjenje je vrlo jednostavno i logično. Naime, znajući da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku, kao muško i žensko, nemoguće je da čovjek promijeni tu realnost jer osoba može biti ili samo muško ili samo žensko. Dakle, ne postoji osoba koja je i muškarac i žena i ne može žena postati muškarac niti muškarac može postati žena, što zagovara koncept rodne ideologije. Stoga rodna

---

¹⁰⁷ Usp. Ivan POLJAKOVIĆ, Dženderizam – novi oblik totalitarizma, 756-760.

¹⁰⁸ Usp. *Isto*, 761-763.

¹⁰⁹ Usp. Josip GRBAC, Doprinos Crkve životu demokratske javnosti, u: *Riječki teološki časopis*, 36 (2010.) 2, 452.

¹¹⁰ Usp. Ivan POLJAKOVIĆ, Dženderizam – novi oblik totalitarizma, 763-764.

ideologija izravno proturječi Božjoj Riječi, što dovodi do razaranja dostojanstva ljudske osobe i čovjekove stvorenosti na sliku Božju. Ukratko rečeno, rodna ideologija predstavlja čovjekovo djelovanje protiv samoga sebe, a samim time i protiv Boga, što predstavlja najveći oblik čovjekova idolopoklonstva.

4.2.2. Problemi poštovanja ljudskog dostojanstva i moguća rješenja

Za kraj ćemo razmotriti uobičajene probleme priznavanja čovjekova dostojanstva te navesti konkretne zadaće i potencijalna rješenja kojima je cilj temeljita obnova ljudske osobe u suvremenom svijetu. Samim time, naglasak je na promicanju pravih ljudskih vrijednosti, čime se bavi Kršćanski akademski krug. On svojim Manifestom poziva sve ljude na djelovanje s ciljem sveopćeg boljitka društva, fokusirajući se prvenstveno na dostojanstvo ljudske osobe. Čovjek je društveno biće i upravo ta socijalna komponenta je nužna kako bi on mogao djelovati unutar zajednice i doći do određenih rješenja.¹¹¹

Temeljne ljudske vrijednosti u biblijskom kontekstu predstavljene su kao dužnosti, referirajući se na Deset Božjih zapovijedi, dok su u kontekstu deklaracija predstavljene kao prava. Prethodno spomenuti Manifest usmjeren je kontinuiranoj izgradnji i revitalizaciji temeljnih ljudskih vrijednosti, pri čemu se navodi važnost djelovanja čitavog društva kako bi se došlo do željenih rezultata. Nužno je skladno funkcioniranje između kršćanske, akademske, kao i civilne zajednice, od kojih svaka ima svoju ulogu u društvu. Uspostava dijaloga između duhovnog i svjetovnog je ključna u tom smislu. Pastoralna konstitucija *Gaudium et Spes* potiče dijalog između Crkve i svijeta, a samim time i promidžbu pravih vrednota i dostojanstva ljudske osobe. Ono što je zajedničko svima je priznavanje ravnopravnosti i čovjekova dostojanstva, kao i univerzalnog jedinstva obitelji. Sve ono čemu nas uči Evanđelje u današnje vrijeme je prilično potisnuto i stavljeno po strani, a sve se više gledaju druge (ne)vrijednosti koje pomalo uništavaju svijet i društvo u kojem živimo. Stoga je temeljna promjena koja je prijeko potrebna čitavom društvu upravo promidžba ljudskih vrednota u svim aspektima. Zato se svi trebamo intenzivno zalagati i

---

¹¹¹ Usp. Jadranka BRNČIĆ, Afirmacija istinskih vrednota i rehabilitacija ljudske osobe danas. Konkretna zadaća, u: *Nova prisutnost*, 7 (2009.) 2, 307.

zajedničkim snagama ostvarivati bolje sutra jer su Europa i svijet prepuni izazova koji nam se sustavno nameću i kojima se nije jednostavno oduprijeti.¹¹²

Međureligijski dijalog nužan je za razvoj i opstanak čovječanstva. To je neminovno jer su oduvijek postojale različitosti među ljudima diljem svijeta, bilo da je riječ o etničkoj ili vjerskoj pripadnosti, običajima ili pak nečemu drugome. Različitosti je potrebno uvažavati jer one zapravo obogaćuju svijet i čine ga zanimljivijim, a i ne zaboravimo da je Bog svakoga od nas stvorio kao neponovljivu, originalnu i jedinstvenu osobu, želeći nas upravo ovakvima kakvi jesmo te da svi imamo dostojanstvo ljudske osobe jer smo stvoreni na sliku Božju. Uostalom, čovjek je biće dijaloga, a društvenost je njegova konstitutivna dimenzija. Moderno doba u kojem živimo očigledan je primjer neuvažavanja pluralnosti, zbog čega je potrebno što prije osvijestiti činjenicu da svi ljudi trebaju živjeti dostojanstvenim i sretnim životom te da to ne treba biti rezervirano isključivo za povlaštenu manjinu.¹¹³ Nerijetko se kaže da je svijet "globalno selo" jer globalizacija predstavlja proces koji obuhvaća sve sfere čovjekova života i tiče se čitave svjetske populacije. Stoga uz međureligijski dijalog vežemo i pojam multikulturalnosti, pošto religija i kultura vežu jedno drugo, a međukulturalni dijalog jednako je važan kao i međureligijski jer omogućuje razvoj zdrave i kvalitetne internacionalne zajednice koja uvažava čovjekova prava, a samim time i dostojanstvo ljudske osobe.¹¹⁴ Možemo reći kako je ključ navedenih dijaloga u činjenici da se preko njih omogućuje prosperitet čovječanstva, ali ne samo to, već preko dijaloga čovjek proširuje horizonte svoje duhovnosti, kao i svog svjetonazora te istovremeno sudjeluje u transformaciji svijeta u spasenjskom smislu, zahvaljujući Stvoritelju koji mu je to omogućio, s obzirom da je čovjek sustvaratelj Kraljevstva Božjeg.¹¹⁵

---

¹¹² Usp. *Isto*, 307-309.

¹¹³ Usp. Anto MIŠIĆ, Međureligijski dijalog – prinos općoj kulturi dijaloga, u: *Obnovljeni život*, 57 (2002.) 4, 456-457.

¹¹⁴ Usp. Josip ŠIMIĆ, Religije i crkve pred izazovom globalizacije, u: *Filozofska istraživanja*, 29 (2009.) 4, 748.

¹¹⁵ Usp. Nikola BIŽACA, O teološkom značenju međureligijskog dijaloga. Aktualni katolički dosezi i perspektive, u: *Crkva u svijetu*, 44 (2009.) 2, 213-214.

ZAKLJUČAK

Na koncu ovog diplomskog rada i istraživanja o dostojanstvu ljudske osobe mogu se izdvojiti neke korisne i poučne afirmacije glede sveukupne tematike o čovjekovu dostojanstvu. Već iz prvog poglavlja može se ustanoviti kako je temeljna konstatacija glede dostojanstva ljudske osobe upravo ta da je čovjek stvoren na sliku Božju. Stoga koncept *imago Dei* predstavlja srž dostojanstva ljudske osobe, a ono je u pravom smislu priznato i potvrđeno već u prvoj kršćanskoj zajednici. Osim važnosti dvojnog jedinstva čovjeka, istaknuta je i obrazložena važnost kršćanskog sinovstva putem kojeg kršćani bivaju uronjeni u Božje otajstvo.

Iz drugog poglavlja može se zaključiti kako su uistinu bitni crkveni i pravni dokumenti koji se tiču dostojanstva ljudske osobe jer ukazuju na važnost istog, što je nužno za čovjeka općenito govoreći, a posebice uzimajući u obzir činjenicu da je suvremeni život vrlo izazovan te se dostojanstvo čovjeka stavlja na margine u svakojakim poljima društvenog života. Čini se kako čovjek svemu daje prednost osim vlastitome životu jer je vanjština postala preča od nutrine koja i je suštinska za čovjeka. Spomenuti dokumenti promiču dostojanstvo ljudske osobe i ljudska prava, boreći se za čovjeka i njegove moralne vrijednosti te stavljajući život na prvo mjesto, što je ključno za zaštitu ljudskog dostojanstva.

Treće poglavlje prikazuje problematiku različitih svjetonazora, bioetičkih perspektiva i općenito društvenog sagledavanja i poimanja ljudskog dostojanstva na globalnoj razini. Unatoč mnoštvu oprečnih stajališta pri razmatranju čovjekova života i dostojanstva, uvijek se sve svodi na činjenicu da je čovjek osoba već od samoga začeća jer je njegova bit nepromjenjiva i njegovo čovječstvo je apsolutno bez obzira na razvojni stadij njegova života. Samim time, čovjeku se dostojanstvo pripisuje već od samoga začeća i to je nepobitna činjenica.

Posljednje poglavlje ukazuje na ugroženost ljudskog dostojanstva u takozvanom modernom vremenu. To je nepresušna i uvijek aktualna tema, uzimajući u obzir sliku društva današnjice na globalnoj razini. Evidentna je ambivalentnost kada su u pitanju uvažavanja ljudskih prava u bogatim i siromašnim dijelovima svijeta i previše je ekstremnih razlika u raspodijeli materijalnih dobara. Inovativni oblici totalitarizma caruju, a kao najveći među njima je rodna ideologija koja predstavlja krajnji stupanj suprotstavljanja Bogu, najveće idolopoklonstvo. Iz ovog poglavlja može se zaključiti kako je zapravo čovjek sam sebi najveći neprijatelj jer konstantno radi protiv sebe hrleći za hedonizmom u kojekakvim oblicima i "hraneći" se materijalnim i vidljivim

stvarima, zanemarujući ono najvažnije, svoju duhovnu dimenziju koja nije oku vidljiva, ali ima daleko veću vrijednost od stvari koje donosi ovozemaljski, prolazni svijet. Također, može se ustanoviti kako je prijeko potreban međureligijski dijalog jer bez njega svijet jednostavno ne može ići u boljem smjeru jer, osim što je društveno biće, čovjek je prije svega Božje stvorenje u koje je satkano dostojanstvo ljudske osobe i to vrijedi jednako za svakog čovjeka na kugli zemaljskoj. Dakle, svi smo jednaki pred Gospodinom koji je početak i kraj svega. Nadovezujući se na to, valja reći kako u ono što je dano od Boga nitko ne smije zadirati te se Božja Riječ mora poštovati iznad svega. Jasno je da je svijet prepun zla i da se čovjek u mnogočemu okreće protiv Boga, a na taj način i protiv samoga sebe. Zato je važno osvijestiti činjenice, prihvatiti teškoće i izazove koji se svakodnevno nameću te se u duhu kršćanstva zalagati za prave ljudske vrijednosti, uzimajući pritom u obzir različitosti ljudi te istovremeno imajući na umu da smo svi jednaki po dostojanstvu ljudske osobe koje je uistinu nedodirljivo već samim time što nam je od Boga darovano.

SAŽETAK

DOSTOJANSTVO LJUDSKE OSOBE

Tema ovog diplomskog rada je dostojanstvo ljudske osobe, s naglaskom na čovjekovoj stvorenosti na sliku Božju. Obuhvaća mnoštvo toga jer se tiče čovjeka u njegovoj cijelosti i uključuje sve segmente njegova života, uzimajući u obzir da je dostojanstvo ljudske osobe temelj čovječstva, ono najvrjednije što mu je od Boga dano.

Kroz navedena četiri poglavlja, rad nam ukazuje na važnost čovjekova dostojanstva, počevši od njegove ukorijenjenosti u kršćanstvu, kao i poimanja osobe u tom kontekstu, pa sve do njegovih moralnih, osobnih i društvenih vidova kroz koje se reflektira u ljudskoj svakodnevnici. To podrazumijeva različite svjetonazore, ali i raznolike bioetičke teme koje se tiču društva na globalnoj razini. Također, rad govori i o zaštiti i promidžbi dostojanstva ljudske osobe u okviru crkvenih i pravnih dokumenata, ali i o društvenim nejednakostima i suvremenim izazovima koji uvelike utječu na dostojanstvo čovjeka i njegov status u društvu današnjice.

Dostojanstvo ljudske osobe ključno je obilježje čovjeka jer predstavlja ono po čemu je čovjek jedinstven kao Božje stvorenje. Samim time, život čovjeka je dragocjen i nitko ga ne smije ugrožavati na bilo koji način jer isključivo Bog odlučuje o životu svakog pojedinca. Ljudi bi zajedničkim snagama trebali djelovati u svrhu svačijeg prosperiteta i za sveopće dobro čovječanstva, poštujući iznad svega nepovredivost ljudskog života.

Ključne riječi: *dostojanstvo ljudske osobe, čovjek kao slika Božja, nepovredivost ljudskog života.*

SUMMARY

THE DIGNITY OF THE HUMAN PERSON

A theme of this master's thesis is the dignity of the human person, with accent on man's creation in the image of God. Encompasses a lot of it because concerns a man in his wholeness and includes all segments of his life, considering the dignity of the human person as basis of humanity, the most valuable thing given from God.

Through the mentioned four chapters, this thesis indicates the importance of human dignity, starting from its rootedness in Christianity, as well as understanding of person in that context, until its moral, personal and social visions through which reflects in everyday life. That implies different worldviews, but also various bioethical themes that concern society on a global level. In addition, a thesis speaks about protection and promotion of the dignity of the human person in the frame of ecclesiastical and legal documents, and about social inequality and contemporary challenges that greatly effect on human dignity and human status in society of nowadays.

The dignity of the human person is a crucial characteristic of a man because it presents that by which he is unique as a God's creation. Therefore, a human's life is precious and nobody can endanger it in any way because exclusively God decides about life of each individual. People should act by the common strengths for the purpose of everyone's prosperity and for the general good of humanity, respecting the inviolability of human life above all.

Key words: the dignity of the human person, a man as the image of God, the inviolability of human life.

LITERATURA

Crkveni dokumenti

GAUDIUM ET SPES – Radost i nada. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu (7. XII. 1965.), u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, 2008.

IVAN PAVAO II., *Centesimus Annus – Stota godina. Enciklika o stotoj godišnjici – Rerum Novarum*, (1. V. 1991.), Zagreb, 2001.

IVAN PAVAO II., *Evangelium Vitae – Evandjelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, (25. III. 1995.), Zagreb, 1995.

KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, Zagreb, 2016.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas Personae – Dostojanstvo osobe, Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, (8. IX. 2008.), Zagreb, 2009.

PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia – Radost ljubavi. Posinodalna apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama, kršćanskim supruzima i svim vjernicima laicima o ljubavi u obitelji*, (19. III. 2016.), Zagreb, 2021.

PAVAO VI., *Humanae Vitae – Ljudskom životu. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, (25. VII. 1968.), Zagreb, 2008.

Pravni dokumenti

GENERALNA SKUPŠTINA UJEDINJENIH NARODA, Opća deklaracija o ljudskim pravima (10. XII. 1948.), u: VLADA REPUBLIKE HRVATSKE, Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, *Narodne novine*, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (25. V. 2024.)

GENERALNA SKUPŠTINA UJEDINJENIH NARODA, Konvencija o pravima djeteta, (20. XI. 1989.), u: *Rezoluciji br. 44/25*. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (25. V. 2024.)

Knjige i zbornici radova

JURČEVIĆ, Marijan (ur.), *O čovjeku i Bogu*, Zbornik Marijana Jurčevića, Zagreb, 2005.

KOVAČ, Nedjeljka s. Valerija (ur.), BARIĆ, Denis (ur.), *Teologija pred izazovima: Identitet – Migracije – Sveučilište*, Zbornik radova, Zagreb, 2021.

SCOLA, Angelo, MARENGO, Gilfredo, PRADES LÓPEZ, Javier, *Čovjek kao osoba. Teološka antropologija*, Zagreb, 2003.

ŠEHIĆ, Damir, *Teološko bioetičko vrjednovanje ustavnosudskih odluka o pobačaju*, Zagreb, 2021.

TOMAŠEVIĆ, Luka, *Bioetika iz teološke perspektive*, Zagreb, 2014.

Članci

BEGIĆ, Martina s. Ana, GOLUBOVIĆ, Marin, Dostojanstvo ljudske osobe i pravo na život, u: *JAH*, 8 (2017.) 1, 59-71.

BEZIĆ, Živan, Znanost i vjera, u: *Crkva u svijetu*, 37 (2002.) 2, 199-222.

BIŽACA, Nikola, O teološkom značenju međureligijskog dijaloga. Aktualni katolički dosezi i perspektive, u: *Crkva u svijetu*, 44 (2009.) 2, 192-214.

BOŠNJAK, Robert, Apsolutna vlast i oružje za masovno uništenje kao strategija očuvanja vladavine dinastije Kim, u: *Strategos*, 2 (2018.) 2, 27-42.

BRNČIĆ, Jadranka, Afirmacija istinskih vrednota i rehabilitacija ljudske osobe danas. Konkretna zadaća, u: *Nova prisutnost*, 7 (2009.) 2, 307-309.

CIFRIĆ, Ivan, NIKODEM, Krunoslav, Socijalni identitet u Hrvatskoj. Koncept i dimenzije socijalnog identiteta, u: *Socijalna ekologija*, 15 (2006.) 3, 173-202.

DADIĆ, Borislav, KNEŽIĆ, Ivana, Metafizička istraživanja o osobi, u: *Riječki teološki časopis*, 34 (2009.) 2, 543-572.

DOGAN, Nikola, Kršćaninova specifičnost u svijetu prema II. vatikanskom saboru, u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2-3, 201-225.

FUČEK, Ivan, Uz petu obljetnicu "Humanae Vitae", u: *Obnovljeni život*, 28 (1973.) 5, 397-411.

GRBAC, Josip, Doprinos Crkve životu demokratske javnosti, u: *Riječki teološki časopis*, 36 (2010.) 2, 433-455.

HERMAN DUVEL, Maja, GAVRIĆ, Anto, Toma Akvinski u odnosu dobra i zla u stvorenome svijetu, u: *Filozofska istraživanja*, 41 (2021.) 2, 415-431.

IVŠIĆ, Milan, Enciklika "Rerum Novarum" u svjetlu nove društvene politike (Povodom protekle pedesetogodišnjice njezina proglašenja), u: *Bogoslovska smotra*, 30 (1942.) 4, 235-242.

JELENIĆ, Josip, Totalitarizam: političko, sociološko i gospodarsko očitovanje, u: *Obnovljeni život*, 51 (1996.) 1-2, 15-34.

KEŠINA, Ivan, Genetika i genetičko inženjerstvo - povijest, šanse i opasnosti, u: *Crkva u svijetu*, 35 (2000.) 1, 6-29.

KNEZović, Katica, Agrogenetički inženjering u suzbijanju siromaštva i gladi u svijetu – moralno-etičke implikacije, u: *Nova prisutnost*, 5 (2007.) 3, 271-286.

KOPREK, Ivan, Rad – bitni čimbenik ljudskosti, u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.) 4, 439-450.

MACAN, Ivan, "Centesimus Annus". Socijalna enciklika pape Ivana Pavla II., u: *Obnovljeni život*, 46 (1991.) 5, 502-509.

MACAN, Ivan, Čovjek i njegovo dostojanstvo, u: *Obnovljeni život*, 47 (1992.) 1, 67-75.

MALOVIĆ, Nenad, Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora, u: *Bogoslovska smotra*, 77 (2007.) 1, 43-57.

MIŠIĆ, Anto, Međureligijski dijalog – prinos općoj kulturi dijaloga, u: *Obnovljeni život*, 57 (2002.) 4, 455-465.

MUSA, Irena, Društvene nejednakosti i siromaštvo, u: *Hum*, 14 (2019.) 22, 46-69.

O'COLLINS, Gerald, Trideset godina konstitucije "Gaudium et Spes", u: *Crkva u svijetu*, 31 (1996.) 2, 195-200.

PAVLIĆ, Richard, Muško i žensko stvori ih. Pečat kršćanske antropologije, u: *Riječki teološki časopis*, 44 (2014.) 2, 321-338.

PAVLIĆ, Richard, VLAHOVIĆ, Martina, Čovjek – slika Božja. Teološka interpretacija i suvremeni izazovi, u: *Riječki teološki časopis*, 50 (2017.) 2, 359-388.

PERIĆ, Porfirije, RADIĆ, Dragan, Dijalektika "prvoga Adama" i "posljednjega Adama" u antropologiji apostola Pavla, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 4, 1007-1025.

PETROV, Emanuel, BERNARDIĆ, Mario, Slika Božja – izvor sveopćeg bratstva i njezino značenje u enciklici "Fratelli Tutti", u: *Vrhbosnensia*, 26 (2022.) 2, 349-368.

POLJAKOVIĆ, Ivan, Dženderizam – novi oblik totalitarizma, u: *Crkva u svijetu*, 55 (2020.) 4, 753-771.

POZAIĆ, Valentin, Poruka enciklike "Evangelium Vitae", u: *Obnovljeni život*, 50 (1995.) 6, 631-644.

PŠENIČNJAK, Franjo, Teologija bračne vjernosti, u: *Obnovljeni život*, 32 (1977.) 6, 487-498.

PULJIĆ, Ana, VULETIĆ, Suzana, Dostojanstvo osobe u kontekstu kršćanske antropologije, u: *Služba Božja*, 59 (2019.) 3, 292-311.

- RADAN, Mirjana, Čovjek u razvojnom stadiju zametka, u: *Obnovljeni život*, 71 (2016.) 4, 489-499.
- RUPČIĆ, Ljudevit, Obitelj u Bibliji, u: *Bogoslovska smotra*, 42 (1972.) 1, 5-15.
- SRAKIĆ, Marin, Što je Katekizam Katoličke Crkve i koja je njegova funkcija, u: *Bogoslovska smotra*, 65 (1995.) 1, 9-19.
- ŠIMIĆ, Josip, Religije i crkve pred izazovom globalizacije, u: *Filozofska istraživanja*, 29 (2009.) 4, 745-761.
- ŠKEMBER, Ante, Istina u filozofiji i objavi. Poimanje istine u filozofiji i kršćanstvu, u: *Nova prisutnost*, 10 (2012.) 1, 105-113.
- TAMARUT, Anton, Odnos vjere i razuma u svjetlu čovjekove stvorenosti na sliku Božju, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 2, 245-261.
- TOMAŠEVIĆ, Luka, Antropologija i neke posebnosti enciklike "Evangelium Vitae", u: *Služba Božja*, 36 (1996.) 4, 307-326.
- TOMAŠEVIĆ, Luka, Bioetički izazovi. Izazovi globalne bioetike i biotehnologije, u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 2, 395-415.
- TOMAŠEVIĆ, Luka, Ontološko i funkcionalističko shvaćanje osobe: bioetička rasprava, u: *Crkva u svijetu*, 46 (2011.) 2, 143-170.
- VALKOVIĆ, Marijan, Elementi moralno-etičke krize u Crkvi (II)*, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1998.) 1-2, 213-240.
- VELČIĆ, Bruna, Čovjek – slika Božja i njegova moralna odgovornost, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) 3, 533-555.
- VIDOVIĆ, Pero, U početku stvori Bog...obitelj (Post 1,1.27s), u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.) 2, 221-238.
- VUGDELIJA, Marjan, Dostojanstvo čovjeka u svjetlu Biblije i kršćanske teologije, u: *Služba Božja*, 40 (2000.) 1, 3-64.
- VUKASOVIĆ, Ante, Dostojanstvo ljudskoga života, u: *Obnovljeni život*, 51 (1996.) 6, 689-699.
- ZSIFKOVITS, Valentin, Dostojanstvo čovjeka i ljudska prava, u: *Bogoslovska smotra*, 59 (1989.) 3-4, 306-313.

ŽIVOTOPIS

Osobni podaci

Ime i prezime: Meri Miočić

Datum i mjesto rođenja: 14. listopada 1996., Zadar

Kontakt: meri.miocic@gmail.com

Obrazovanje

2003. – 2011.

Osnovna škola Šimuna Kožičića Benje, Zadar

2011. – 2015.

Gimnazija Jurja Barakovića (opći smjer), Zadar

2015. – 2020.

Sveučilište u Zadru, Preddiplomski dvopredmetni studij: Talijanski jezik i književnost / Teološko-katehetski studij

2020. – 2024.

Sveučilište u Zadru, Diplomski dvopredmetni studij: Suvremena talijanska filologija (nastavnički smjer) / Teološko-katehetski studij

Radno iskustvo

Promotor (Orbico Beauty, Masterplan, Belle Futura, Flixbus / Zadar)

Dječji animator (Igraonica Čarobni grad, Igraonica Petar Pan, Igraonica Čudesna šuma / Zadar)

Kontrolor (Predsjednički izbori 2020. / Zadar)

Predavač na župnoj katehezi za prvopričesnike (Crkva Sv. Pavla – OŠ Ivo Mašina / Zadar)

Nastavnik u osnovnoj školi – zamjena (OŠ Smiljevac / Zadar)

Ostale vještine i kompetencije

Strani jezici: engleski, talijanski

Digitalne vještine: rad na računalu

Društvene vještine: odgovorna, savjesna, komunikativna, fleksibilna, motivirana za rad